

PORODNOST A PLODNOST

**za období
2011 - 2015**

Obyvatelstvo

Praha, 12. prosince 2016

Kód publikace: 130118-16

Č. j.: 02809 / 2016 – 61

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Ing. Josef Škrabal

Kontaktní osoba: Mgr. Roman Kurkin, Ph.D., e-mail: roman.kurkin@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 648, 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 249
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Sportovní 28, 360 01 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 080
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 105
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 509
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 931, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Obsah

1. Úvod a metodologie.....	4
2. Počet a struktura narozených.....	6
2.1 Vývoj počtu narozených a vícečetné porody.....	6
2.2 Pořadí narozených.....	7
2.3 Rodinný stav matky.....	8
2.4 Vzdělání matky.....	10
2.5 Státní občanství narozených.....	12
2.6 Sezónnost narozených.....	13
2.7 Porodní hmotnost.....	14
3. Ukazatele plodnosti.....	17
3.1 Úhrnná plodnost a plodnost podle věku žen.....	17
3.2 Plodnost podle pořadí a věku žen.....	18
3.3 Plodnost podle rodinného stavu a věku žen.....	20
4. Ukazatele kohortní plodnosti.....	21
4.1 Konečná plodnost podle roku narození žen.....	21
4.2 Kohortní plodnost podle rodinného stavu a věku žen.....	21
4.3 Kohortní plodnost podle vzdělání a věku žen.....	22
4.4 Kohortní plodnost podle národnosti, náboženské víry a věku žen.....	23
5. Regionální rozdíly.....	26
5.1 Úhrnná plodnost.....	26
5.2 Průměrný věk matky při narození dítěte.....	27
5.3 Podíl dětí narozených mimo manželství.....	29
6. Mezinárodní srovnání.....	31
6.1 Úhrnná plodnost.....	31
6.2 Průměrný věk matky při narození dítěte.....	32
6.3 Podíl dětí narozených mimo manželství.....	33
7. Závěr.....	35

1. Úvod a metodologie

Předkládaná analýza porodnosti a plodnosti v České republice se zaměřuje zejména na období let 2011–2015, i když ve své textové části obsahuje obvykle data za delší období let 2005–2015 z důvodu zasazení do rámce dlouhodobějšího vývoje. Publikace obsahuje informace o trendech v počtu narozených dětí zejména podle různých sociodemografických charakteristik matek, o vývoji intenzitních ukazatelů plodnosti včetně popisu regionálních rozdílů a mezinárodního srovnání. Zároveň byla doplněna o data z posledního Sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB 2011), jehož výsledky umožnily vypočítat ukazatele kohortní plodnosti podle dalších charakteristik ženy (např. národnost, vzdělání, náboženská víra atd.). Analýza navazuje na obdobnou publikaci za období let 2006–2010, která je dostupná zde:

<https://www.czso.cz/csu/czso/ci/porodnost-a-plodnost-2006-az-2010-bei2lxvhdf>

Údaje o narozených dětech ve formě a rozsahu „Hlášení o narození“ získává Český statistický úřad od matričních úřadů, kam jsou tyto formuláře předávány zdravotnickými zařízeními, kde došlo k porodu, nebo kde byla matka s dítětem po porodu ošetřena. Hlášení je povinné a podléhají mu všechny děti narozené na území ČR, bez ohledu na státní občanství rodičů. Do statistiky jsou pak zahrnovány děti, jejichž alespoň jeden z rodičů měl v době porodu registrovaný pobyt v ČR, tj., v případě občanů ČR trvalý pobyt, v případě cizinců trvalý pobyt, přechodný pobyt (občan EU), pobyt na základě víza nad 90 dnů, pobyt na základě povolení k dlouhodobému pobytu či šlo o osobu s priznaným azylem. Dále jsou do statistiky zařazovány děti občana ČR s trvalým pobytem v ČR, které se narodily v zahraničí a které byly nahlášeny k zaregistrování v ČR.

V období, které tato publikace analyzuje, došlo ke změně definice živě a mrtvě narozeného dítěte. Definice platná do 31. 3. 2012 byla obsažena ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví ČR č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, provádějíci zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Vyhláška vymezovala pojmy následovně:

Narozením živého dítěte se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost a) 500 g a vyšší anebo b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu. Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečnicku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

Narozením mrtvého dítěte se rozumí úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší.

K 1. 4. 2012 byla zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, tato vyhláška zrušena. Obecné definice pojmů narození živého dítěte a narození mrtvého dítěte platná národní legislativa (v době vydání této publikace) neobsahuje. Definice jsou uvedeny pouze v pokynech k vyplnění Listu o prohlídce zemřelého a to pro potřeby vyplnění tohoto listu. Narození živého dítěte je definováno v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1260/2013 o evropské demografické statistice, mrtvě narozené dítě je definováno v nařízení Komise (EU) č. 328/2011, kterým se provádí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1338/2008 o statistice Společenství v oblasti veřejného zdraví a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pokud jde o statistiky příčin smrti, a to pro účely těchto nařízení.

Dle pokynů k vyplnění Listu o prohlídce zemřelého (a definic v nařízeních) se za živě narozené dítě považuje takové, které projevuje známky života bez ohledu na jeho hmotnost nebo délku těhotenství. Za mrtvě narozené dítě je pak považováno takové, které nevykazuje žádné známky života a má porodní hmotnost 500 gramů a více, či bylo narozené po 22. dokončeném týdnu těhotenství, nebo bylo při porodu alespoň 25 cm dlouhé, a to od temene hlavy k patě.

K menší metodologické změně došlo od roku 2014 v případě vykazování pořadí narozených dětí, které se nově týká pouze živě narozených dětí a zahrnují se do něj pouze předchozí živě narozené děti ženě, nikoliv i mrtvě narozené, jako tomu bylo v předešlých letech.

Většina dat a vypočítaných ukazatelů v této analýze vychází z průběžné evidence narozených. Výjimku tvoří kapitola 4, kde byly použity data ze SLDB 2011. Na sčítacím listu osoby vyplňovaly ženy ve věku 15 let a více údaj o počtu živě narozených dětí, které si jim narodily k rozhodnému okamžiku sčítání 2011. Z uvedených informací bylo možné dopočítat ukazatel kohortní plodnosti, který udává průměrný počet živě narozených dětí, které se ženě, do doby konání sčítání, narodily. Obvykle bývá vymezen k určitému dokončenému věku nebo ročníku narození ženy. Pokud se jednalo o ženy ve věku za hranicí reprodukčního období, tak se už ukazatel nazývá konečnou plodností, protože udává konečný průměrný počet dětí, které se ženám narodily. Kohortní nebo konečná plodnost podávají informace o skutečném průměrném počtu dětí, jež se ženám narodily. Na rozdíl od ukazatele úhrnné plodnosti, který vychází z dat průběžné evidence a udává hypotetický průměrný počet živě narozených dětí při zachování intenzity plodnosti daného roku.

2. Počet a struktura narozených

2.1 Vývoj počtu narozených a vícečetné porody

Počet živě narozených dětí dosáhl mezi roky 2005 až 2015 svého vrcholu v roce 2008, kdy se narodilo 119 570 dětí. Vyšší hodnota v minulosti byla naposledy evidována v roce 1993 (121 025 živě narozených dětí). Od roku 2005 do výše zmíněného roku 2008 počet živě narozených dětí soustavně rostl, následně až do roku 2013 klesal až na 106 751 a v posledních dvou letech bylo možné sledovat růst na 111 162 živě narozených dětí v roce 2015. Hrubá míra porodnosti (živě narozené děti na 1 000 obyvatel) se vyvíjela obdobně, takže ji spíše ovlivňovaly změny v počtu narozených dětí než v počtu obyvatel. Mezi roky 2005 a 2008 narostla z 10,0 ‰ na 11,5 ‰, vzápětí poklesla na 10,2 ‰, aby následně zaznamenala nárůst na hodnotu 10,5 ‰.

Poměr mezi narozenými chlapci a dívkami se výrazně neměnil a pohyboval se okolo 104 až 107 narozenými chlapci na 100 dívek, což je běžný stav ve všech rozvinutých zemích, kde není preference rodičů ve vztahu k pohlaví narozeného dítěte kulturně nebo sociálně podmíněná.

V letech 2005 až 2011 se každoročně mrtvě narodilo 272–319 dětí. Od roku 2012 nelze čísla s předcházejícím obdobím z důvodu změny definice mrtvě narozeného dítěte srovnávat. Snížila se totiž hranice pro rozlišení mrtvě narozeného dítěte od potratu a to z 1 000 na 500 gramů (více viz kapitola 1). Mrtvě narozených dětí tak přibýlo, když se jich v letech 2012 až 2015 narodilo v rozmezí 366–398. Zastoupení mrtvě narozených dětí na všech narozených se mezi roky 2005 až 2011 pohybovalo mezi 2,27–2,82 ‰, přičemž nejnižší hodnoty bylo dosaženo v roce 2008, kdy byl nejvyšší celkový počet narozených dětí. V posledních čtyřech letech dosahovala hodnota tohoto ukazatele 3,42–3,59 ‰.

Tab. 1 Narození podle vitality a pohlaví v letech 2005–2015

Rok	Narození celkem	Vitalita					Živě narození na 1 000 obyvatel	Mrtvě narození na 1 000 narozených
		živě	chlapci	dívky	počet chlapců na 100 dívek	mrtvě		
2005	102 498	102 211	52 453	49 758	105	287	10,0	2,80
2006	106 130	105 831	54 612	51 219	105	299	10,3	2,82
2007	114 947	114 632	58 475	56 157	107	315	11,1	2,74
2008	119 842	119 570	61 326	58 244	104	272	11,5	2,27
2009	118 667	118 348	60 368	57 980	105	319	11,3	2,69
2010	117 446	117 153	60 220	56 933	104	293	11,1	2,49
2011	108 990	108 673	55 789	52 884	106	317	10,4	2,91
2012	108 955	108 576	55 536	53 040	105	379	10,3	3,48
2013	107 117	106 751	54 702	52 049	105	366	10,2	3,42
2014	110 252	109 860	56 410	53 450	105	392	10,4	3,56
2015	110 764	111 162	56 817	53 947	106	398	10,5	3,59

Trend v počtu porodů prakticky kopíroval vývoj počtu narozených dětí. Mezi roky 2005 až 2008 narostl počet porodů z 100 546 na 117 429, poté následoval pokles na hodnotu 106 921 v roce 2011, který byl vystřídán nárůstem až na hodnotu 109 519 v roce 2015. Podíl vícečetných porodů měl v rozmezí let 2005 až 2010 spíše rostoucí tendenci, když se zvýšil z 1,93 % na 2,14 %. Absolutní většinu z nich (přes 99 %) tvořily porody dvojčat, zbytek byly porody trojčat kromě jednoho případu paterčat z roku 2013. Ve srovnání s počátkem 90. let 20. století (zhruba 1% podíl vícečetných porodů) došlo k výraznému zvýšení zastoupení vícečetných porodů, které souvisí zejména s vyšším podílem porodů z umělého oplodnění a také s vyšším průměrným věkem ženy při narození dítěte. V posledních letech však dochází k podstatnému snižování

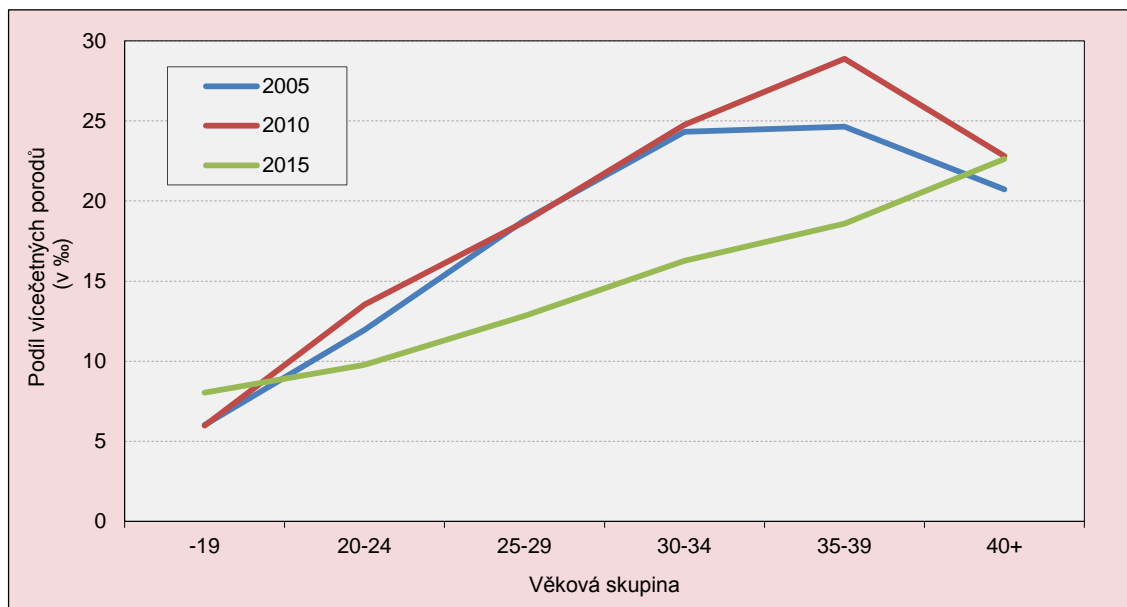
podílu vícečetných porodů až na 1,49 % v roce 2015, za kterým pravděpodobně stojí částečně i legislativa¹, která motivuje ženu k rozhodnutí o přenosu pouze jednoho embrya při umělém oplodnění.

Tab. 2 Porody podle četnosti v letech 2005–2015

Rok	Porody celkem	Četnost			Podíl vícečetných porodů (v %)
		jednočetné	dvojčetné	troj a vícečetné	
2005	100 546	98 607	1 926	13	1,93
2006	103 985	101 855	2 115	15	2,05
2007	112 605	110 285	2 298	22	2,06
2008	117 429	115 032	2 381	16	2,04
2009	116 261	113 869	2 378	14	2,06
2010	114 976	112 518	2 446	12	2,14
2011	106 921	104 862	2 049	10	1,93
2012	106 952	104 957	1 987	8	1,87
2013	105 310	103 518	1 779	13	1,70
2014	108 547	106 853	1 683	11	1,56
2015	109 519	107 889	1 617	13	1,49

Podíl vícečetných porodů spíše rostl s věkem matky, ale zatímco v letech 2005 a 2010 dosáhl vrcholu ve věkové kategorii 30–39 let a u žen ve věku 40 let a více byl již o něco nižší (zdravotní pojišťovny hradí 4 cykly umělého oplodnění do věku 39 let), tak v roce 2015 stoupal směrem ke starším věkovým kategoriím bez výjimky. V případě žen 40letých a starších dosáhl podíl vícečetných porodů 2,3 %, zatímco u nejmladší kategorie žen ve věku 19 let a méně bylo zastoupení vícečetných porodů pouze 0,8 %.

Graf 1 Podíl vícečetných porodů na všech porodech podle věkové skupiny matky v letech 2005, 2010 a 2015

2.2 Pořadí narozených

Struktura živě narozených podle pořadí narození se ve sledovaných letech příliš nezměnila. Podíl narozených prvního pořadí se pohyboval v rozmezí 46,4 % – 49,0 %, přičemž nejvyšších hodnot dosahoval v letech 2005 a 2006, kdy byl počet živě narozených dětí nejnižší. Živě narození druhého pořadí se podíleli na všech živě narozených z 36,9 % – 38,9 % v období 2005–2015 s nejnižším podílem v letech 2005 a

¹ Od 1. 4. 2012 nabyla účinnosti novela zákona o veřejném zdravotním pojištění (č. 48/1997 Sb.), podle níž stát hradí čtyři cykly umělého oplodnění za předpokladu, že v prvních dvou cyklech došlo k přenosu jednoho embrya. V ostatních případech jsou hrazeny pouze tři cykly.

2006. Rozmezí podílu u třetího a vyššího pořadí bylo 14,0 % – 15,1 %, opět s nejnižšími hodnotami v rocích na začátku sledovaného období.

Tab. 3 Živě narození podle pořadí narození v letech 2005–2015

Rok	Živě narození celkem	Pořadí živě narozených			Pořadí živě narozených (v %)		
		1.	2.	3.+	1.	2.	3.+
2005	102 211	49 930	37 993	14 288	48,8	37,2	14,0
2006	105 831	51 823	39 038	14 970	49,0	36,9	14,1
2007	114 632	54 050	43 400	17 182	47,2	37,9	15,0
2008	119 570	56 941	45 291	17 338	47,6	37,9	14,5
2009	118 348	56 039	45 206	17 103	47,4	38,2	14,5
2010	117 153	54 331	45 514	17 308	46,4	38,9	14,8
2011	108 673	50 989	42 156	15 528	46,9	38,8	14,3
2012	108 576	51 476	41 826	15 274	47,4	38,5	14,1
2013	106 751	51 092	40 078	15 581	47,9	37,5	14,6
2014	109 860	52 106	41 196	16 558	47,4	37,5	15,1
2015	110 764	53 223	41 276	16 265	48,1	37,3	14,7

Výsledky mohou být drobně ovlivněny metodologickou změnou platnou od roku 2014 (viz kapitola 1). Vzhledem k nízkému počtu mrtvě narozených dětí je však vliv na data o pořadí narození minimální.

2.3 Rodinný stav matky

Jednu z nejvýraznějších proměn reprodukce v České republice je možné sledovat ve struktuře narozených dětí podle rodinného stavu jejich matky související zejména se změnou struktury žen podle rodinného stavu. Zatímco v roce 2005 byl podíl živě narozených svobodné matce 25,2 %, tak o deset let později to bylo již 42,3 % (v absolutním vyjádření nárůst z 25 753 na 46 887). Naopak podíl narozených vdaným ženám poklesl za stejné období z 68,3 % na 52,2 %. Mezi roky 2005 a 2008 počty živě narozených dětí vdaným matkám ještě v absolutních číslech rostly (i když podíl klesal) díky celkovému nárůstu množství narozených dětí. V dalších letech ovšem následoval pokles počtu až na 57 788 v roce 2015.

Tab. 4 Živě narození podle rodinného stavu matky v letech 2005–2015

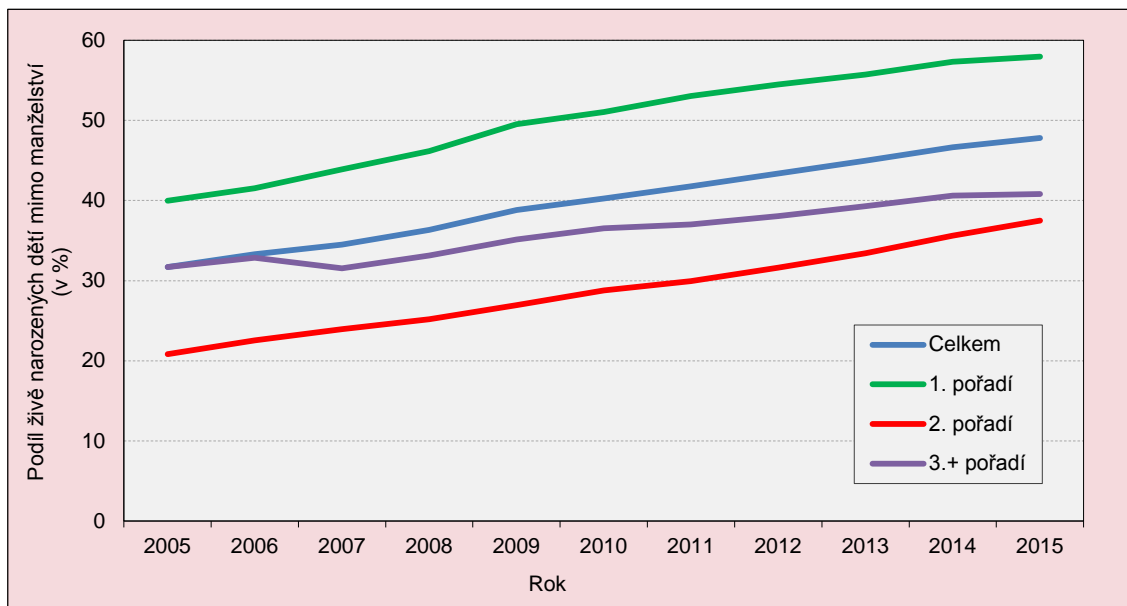
Rok	Živě narození celkem	Rodinný stav matky (abs.)				Rodinný stav matky (v %)			
		Svobodná	Vdaná	Rozvedená	Ovdovělá	Svobodná	Vdaná	Rozvedená	Ovdovělá
2005	102 211	25 753	69 802	6 354	302	25,2	68,3	6,2	0,3
2006	105 831	28 292	70 572	6 674	293	26,7	66,7	6,3	0,3
2007	114 632	32 026	75 095	7 208	303	27,9	65,5	6,3	0,3
2008	119 570	35 541	76 113	7 617	299	29,7	63,7	6,4	0,3
2009	118 348	38 060	72 394	7 610	284	32,2	61,2	6,4	0,2
2010	117 153	39 529	69 989	7 389	246	33,7	59,7	6,3	0,2
2011	108 673	38 666	63 252	6 514	241	35,6	58,2	6,0	0,2
2012	108 576	40 581	61 488	6 299	208	37,4	56,6	5,8	0,2
2013	106 751	41 655	58 751	6 134	211	39,0	55,0	5,7	0,2
2014	109 860	44 985	58 593	6 089	193	40,9	53,3	5,5	0,2
2015	110 764	46 887	57 788	5 911	178	42,3	52,2	5,3	0,2

Celkový podíl živě narozených dětí mimo manželství postupně narostl z 31,7 % v roce 2005 na 47,8 % o deset let později. Nejčastěji se děti nevdaným matkám rodí v prvním pořadí, v roce 2015 se jednalo o 58,0 % ze všech prvorozených (nárůst ze 40,0 % v roce 2005). Druhý nejvyšší podíl byl zaznamenán u narozených ve třetím nebo vyšším pořadí, kde byl ovšem nárůst podílu v čase nejméně výrazný (z 31,7 % na 40,8 % mezi roky 2005–2015). Děti narozené ve druhém pořadí se stále nejčastěji rodí do manželství, i když zde podíl dětí narozených mimo manželství narostl relativně nejvíce (z 20,8 % na 37,5 %) a přiblížil se ke konci sledovaného období hodnotě za narozené ve třetím a vyšším pořadí.

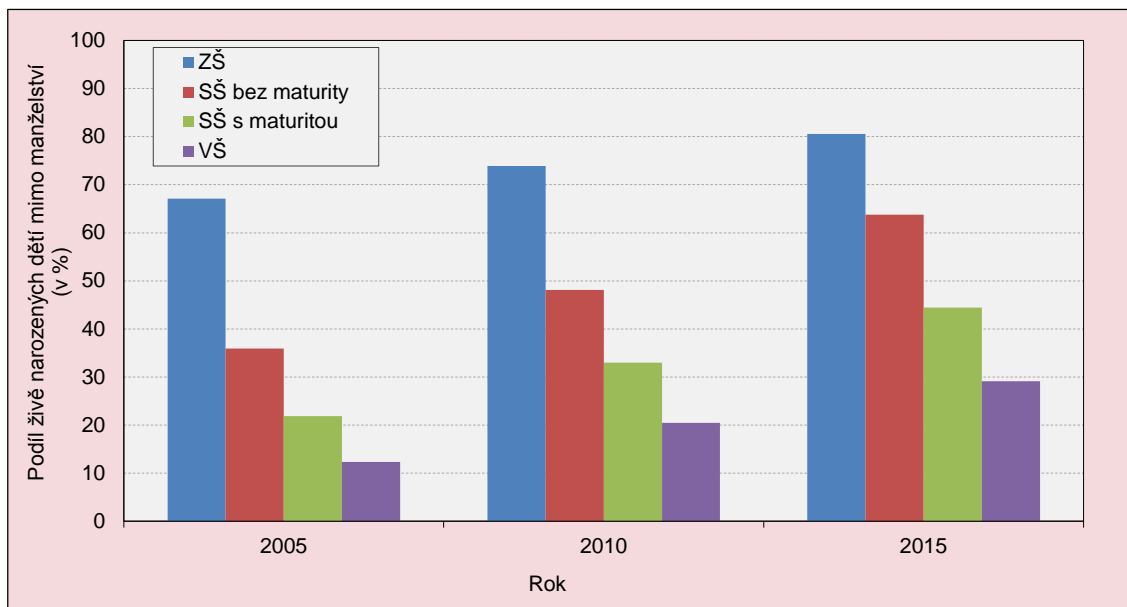

Zastoupení dětí narozených mimo manželství je také značně diferencováno podle nejvyššího ukončeného vzdělání – s rostoucí úrovní vzdělání podíl dětí narozených mimo manželství klesá. U matek se základním nebo nižším vzděláním byl podíl nejvyšší a narostl z 67,1 % na 80,5 % mezi roky 2005 až 2015. Naopak nejnižších hodnot dosahovaly vysokoškolsky vzdělané matky, u nichž se ovšem podíl v poslední dekádě zvýšil relativně nejvíce z 12,3 % na 29,1 %. Mezi těmito dvěma skupinami se nachází středoškolsky vzdělané ženy bez maturity s 63,8% zastoupením dětí narozených mimo manželství v roce 2015 a středoškolačky s maturitou s 44,5% podílem ve stejném roce.

Graf 2 Podíl živě narozených dětí mimo manželství podle pořadí v letech 2005, 2010 a 2015

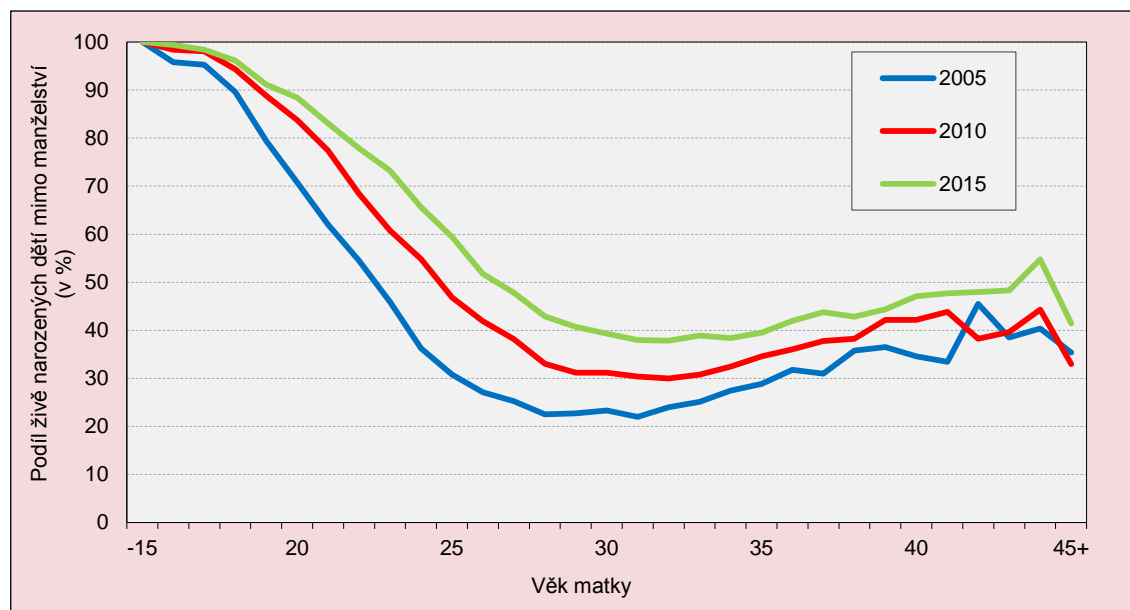
Graf 3 Podíl živě narozených dětí mimo manželství podle vzdělání matky v letech 2005, 2010 a 2015

Nárůst podílu mimomanželsky narozených dětí byl v poslední dekádě zaznamenán v každém věku matky. Nejvíce, více než o polovinu, narostl u 23 až 33letých matek. Před deseti lety byly nejnižší hodnoty evidovány ve věcích 28 až 32 let (pod 25 %). V roce 2015 byl podíl nejnižší (pod 40 %) u matek ve věkovém rozpětí 30 až 35 let. Věky, kde se rodí nemanželské děti v nejnižším procentu, se následně posunuly do staršího věku matky, obdobně jako se posunulo časování rození dětí. Nejvyššího podílu dětí narozených mimo manželství dosáhly nejmladší matky (nad 90 % u mladších 20 let v roce 2015). Hodnoty podílu se

s rostoucím věkem tedy snižovaly až do výše uvedených skupin s nejnižším zastoupením nemanželských dětí. Směrem k vyššímu věku pak byl patrný další nárůst, když skupina matek 40letých a starších dosahovala v roce 2015 podílu 47,5 %.

Graf 4 Podíl živě narozených dětí mimo manželství podle věku matky v letech 2005, 2010 a 2015

2.4 Vzdělání matky

Počty živě narozených dětí podle nejvyššího ukončeného vzdělání matky byly ovlivněny měnící se strukturou žen v reprodukčním věku podle vzdělání. Výběrové šetření pracovních sil udává², že mezi roky 2005 až 2015 došlo k poklesu zastoupení žen ve věku 15–49 let se základním nebo nižším vzděláním z 25,2 % na 17,7 % a v případě středoškolsky vzdělaných bez maturity z 30,6 % na 27,6 %. Naopak mírně narostl podíl žen se středoškolským vzděláním s maturitou z 35,4 % na 36,9 % a výrazně vzrostl podíl vysokoškolsky vzdělaných z 8,8 % na 17,8 %.

Tab. 5 Živě narození podle vzdělání matky v letech 2005–2015

Rok	Živě narození celkem	Vzdělání matky				
		Základní	Středoškolské bez maturity	Středoškolské s maturitou	Vysokoškolské	Nezjištěno
2005	102 211	11 779	32 632	43 272	14 528	.
2006	105 831	12 318	31 603	45 635	16 275	.
2007	114 632	12 528	33 779	49 970	18 185	170
2008	119 570	12 365	32 806	52 032	21 190	1 177
2009	118 348	12 538	30 482	50 371	22 917	2 040
2010	117 153	12 461	26 922	48 035	25 225	4 510
2011	108 673	11 571	23 400	43 278	26 163	4 261
2012	108 576	11 739	21 927	41 578	28 888	4 444
2013	106 751	10 845	19 714	39 908	29 760	6 524
2014	109 860	10 756	18 948	39 268	31 873	9 015
2015	110 764	10 004	17 445	44 877*	25 409	13 029

* z toho 9 273 živě narozených dětí matkám s vyšším odborným vzděláním

Subpopulací, která nejčastěji v Česku rodí děti, jsou z pohledu nejvyššího ukončeného vzdělání středoškolsky vzdělané ženy s maturitou. Jejich zastoupení ovšem kleslo z 42,3 % v roce 2005 na 35,7 %

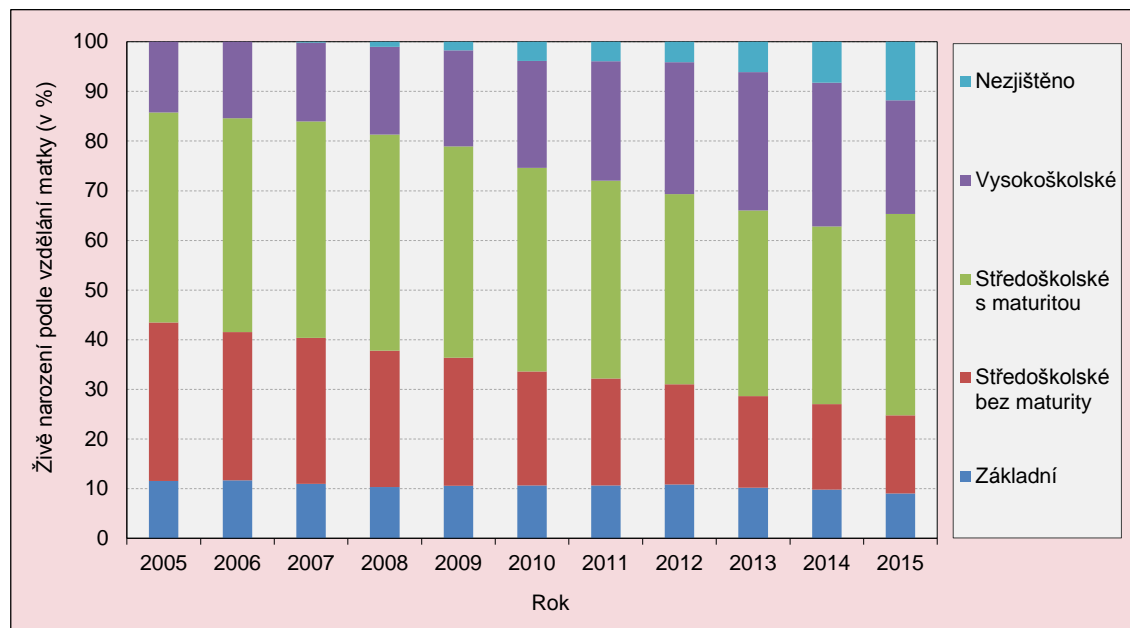
² Viz <https://www.czso.cz/csu/czso/101r-k-vek-a-vzdelani-populace--xrc84xlknq>

v roce 2014 (vývoj nebyl plynulý). V roce 2015 došlo k nárůstu na 40,5 %, který ovšem souvisel spíše s rozlišením nové kategorie matek s vyšším odborným vzděláním, resp. s jejím zařazením v předchozím období. Je totiž pravděpodobné, že byla v nemalé míře v hlášeních o narození zaměňována s vysokoškolsky vzdělanými ženami³. Z toho důvodu lze v datech vidět (viz tab. 5) pokles živě narozených dětí u žen s nejvyšším stupněm vzdělání a naopak nárůst u středoškolsky vzdělaných matek s maturitou, kam byla kategorie vyšších odborných škol zařazena v této analýze. Z dlouhodobého hlediska absolutní počty živě narozených dětí matkám s maturitou nejprve v období 2005 až 2008 rostly a to v souvislosti s obecným nárůstem počtu narozených dětí z 43 272 na 52 032. Poté následoval pokles až na 39 268 v roce 2014 a výše vysvětlený nárůst v posledním sledovaném roce na 44 877 živě narozených dětí.

Druhou nejčastější skupinou rodiček byly na začátku období matky se středoškolským vzděláním bez maturity, u nichž ale došlo k výraznému poklesu zastoupení z 31,9 % v roce 2005 na 15,7 % o deset let později. Absolutní pokles byl z 32 632 na 17 445 živě narozených dětí ve stejném období, byť mezi roky 2005 a 2008 počty kolísaly mezi 31 603 až 33 779 dětmi. Od roku 2011 se však druhou nejčastější subpopulací matek podle úrovně vzdělání staly vysokoškolsky vzdělané matky. Jejich zastoupení vzrostlo z 14,2 % v roce 2005 na 29,0 % v roce 2014, poté následoval pokles na 22,9 % v posledním sledovaném roce (viz předchozí odstavec). Absolutní počty vzrostly z 14 528 na 31 879 živě narozených dětí mezi roky 2005 a 2014, poslední rok přinesl pokles na 25 409.

Graf 5 Živě narození podle vzdělání matky v letech 2005–2015 (v %)

Nejméně se v datech o vzdělání matek při porodu vyskytuje kategorie žen se základním nebo nižším vzděláním. Jejich zastoupení navíc za posledních deset let ještě z 11,5 % na 9,0 %. V souvislosti s nárůstem úrovně plodnosti v druhé polovině první dekády 21. století jejich absolutní počet vzrostl z 11 779 v roce 2005 na 12 318–12 538 v období let 2006–2010, poté došlo k postupnému poklesu až na 10 004 živě narozených dětí v roce 2015.

Od roku 2007 není nejvyšší ukončené vzdělání ženy povinně vyplňovanou položkou na hlášení o narození dítěte a počet živě narozených dětí s nezjištěnou úrovní vzdělání matky tak narostl ze 170 v roce 2007 na 13 029 v roce 2015 (11,8 % z celku).

³ Je také pravděpodobné, že ne všechny zpravodajské jednotky zareagovaly včas na změnu sledované vzdělanostní stupnice a pod kódem pro vyšší odborné vzdělání dále uváděly vzdělání vysokoškolské.

2.5 Státní občanství narozených

Počet živě narozených dětí s odvozeným⁴⁾ cizím státním občanstvím se mezi roky 2005 až 2009 zvýšil z 1 528 na 3 104. Následovaly dva roky, kdy došlo k mírnému poklesu na 2 959 v roce 2011 a poté byl zaznamenán opětovný nárůst až na 3 631 živě narozených dětí v roce 2015. Pořadí cizích státních občanství na prvních pěti místech se od roku 2007 neměnilo. Nejvyšší počet dětí mělo odvozeno občanství Vietnamu, Ukrajiny, Slovenska, Ruska a Mongolska. V roce 2005 obsadily páté místo děti s francouzským státním občanstvím a o rok později s čínským. Ve všech sledovaných letech dominovaly živě narozené děti s odvozeným občanstvím Vietnamu a Ukrajiny, které tvořily více než polovinu všech dětí s cizím státním občanstvím.

Tab. 6 Živě narození podle státního občanství* v letech 2005–2015

Rok	Živě narození celkem	Státní občanství					
		Cizí státní občanství	Vietnam	Ukrajina	Slovensko	Rusko	Mongolsko
2005	102 211	1 518	517	288	192	104	23
2006	105 831	1 725	608	315	241	105	30
2007	114 632	2 094	767	431	249	108	74
2008	119 570	2 666	913	604	304	134	90
2009	118 348	3 104	947	775	434	170	128
2010	117 153	3 034	862	795	437	168	135
2011	108 673	2 959	893	430	413	191	121
2012	108 576	3 270	1 104	737	389	225	123
2013	106 751	3 345	965	781	459	225	178
2014	109 860	3 482	996	846	530	204	146
2015	110 764	3 631	1 041	917	509	234	110

* Výběr a řazení občanství podle četností v roce 2015. Od roku 2007 se pořadí na prvních pěti místech neměnilo.

Celkově se v České republice roce 2015 živě narodilo 6 520 dětí matkám a 6 757 otcům s cizím státním občanstvím. Při rozlišení jednotlivých státních občanství rodičů dlouhodobě dominovaly matky a otcové se slovenským státním občanstvím. V roce 2015 se jednalo o 2 293 matek a 1 926 otců. Vzhledem k tomu, že děti s odvozeným slovenským státním občanstvím bylo pouze 509, tak je zřejmé, že se z větší části jednalo o děti smíšených česko-slovenských párů a dítěti bylo přiřazeno české občanství. Oproti tomu u vietnamského občanství se počty živě narozených dětí pohybovaly okolo jednoho tisíce u matky, otce i v případě odvozeného občanství dítěte. Většinou se tak dítě narodilo homogennímu páru z hlediska státní příslušnosti.

Tab. 7 Živě narození podle země narození* matky v letech 2012–2015

Rok	Živě narození celkem	Země narození matky					
		Cizí země	Slovensko	Ukrajina	Vietnam	Rusko	Polsko
2012	108 576	6 336	2 384	1 070	1 179	340	119
2013	106 751	6 693	2 541	1 170	1 046	347	153
2014	109 860	6 975	2 624	1 245	1 065	377	168
2015	110 764	7 530	2 894	1 360	1 117	437	183

* Výběr a řazení země narození matky podle četností v roce 2015.

Od roku 2012 byla na hlášení o narození zařazena položka se zemí narození obou rodičů. Počet živě narozených dětí, jejichž matka se nenarodila v České republice, byl výrazně (zhruba dvakrát) vyšší než počet dětí s odvozeným cizím státním občanstvím, a také o něco vyšší než počet dětí s jedním rodičem cizincem. Mezi roky 2012 a 2015 se jejich počet zvýšil z 6 336 na 7 530. Nejčastěji se jednalo o živě

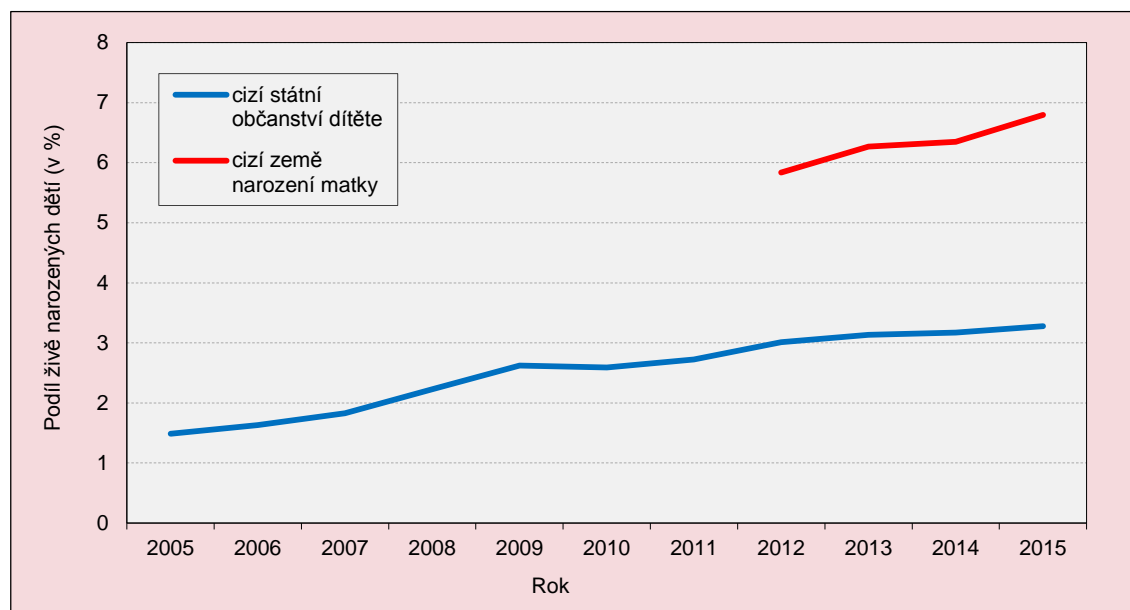
⁴ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství ČSÚ udává pouze u dětí, u kterých ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR.

narozené děti matkám, které se narodily na Slovensku, Ukrajině, Vietnamu a Rusku – tyto státy se nacházely mezi prvními čtyřmi ve všech sledovaných letech. V roce 2012 a 2013 bylo na pátém místě Mongolsko, zatímco v letech 2014 a 2015 Polsko. Pořadí vždy dominovaly živě narozené děti matkám, které se narodily na Slovensku se zhruba 38% zastoupením. Výrazně vyšší zastoupení těchto dětí oproti dětem s odvozeným slovenským státním občanstvím lze vysvětlit tím, že se jedná pravděpodobně o ženy, které se narodily na Slovensku a přijaly české občanství, nebo o slovenské občanky, jejichž partner a otec dítěte měl české občanství.

Podíl živě narozených dětí s cizím státním občanstvím měl vzestupnou tendenci – stoupl z 1,5 % v roce 2005 na 3,3 % o deset let později. Za děti se státem narození matky mimo Českou republiku existuje časová řada pouze od roku 2012, ale i zde byl patrný nárůst z 5,8 na 6,8 % mezi roky 2012 a 2015.

Graf 6 Podíl živě narozených dětí s cizím státním občanstvím a cizím státem narození matky* v letech 2005-2015

* Data o státu narození matky jsou dostupná až od roku 2012

2.6 Sezónnost narozených

Porody dětí nejsou tak výrazně sezónně podmíněny jako například sňatky. V posledních deseti letech byl nejvyšší počet živě narozených dětí (suma za celé období, očištěná od odlišného počtu kalendářních dní v měsíci) v červenci, červnu, září a srpnu. Naopak nejnižší počty bylo možné nalézt v prosinci, listopadu a lednu.

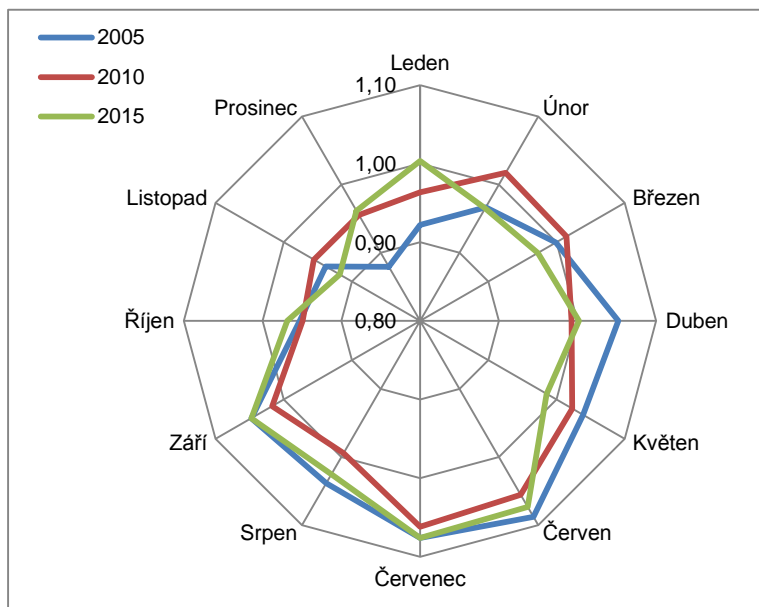
K porovnání sezónnosti nejlépe slouží měsíční indexy, které jsou vypočítány tak, že se počet živě narozených dětí v daném měsíci a roce očistí od odlišného počtu kalendářních dní a vztáhne se k průměrnému měsíčnímu počtu v určitém roce. Hodnoty indexu se v období 2005 až 2015 vždy pohybovaly v rozmezí 0,88 až 1,11. Měsícem s nejvyššími hodnotami indexu byl červenec (rozmezí 1,05 až 1,11) a naopak nejnižších hodnot dosahoval prosinec (mezi 0,88 až 0,96).

Při srovnání začátku a konce sledovaného období 2005 až 2015 lze pozorovat, že méně časté pro narození dítěte se staly měsíce duben a květen, které se v letech 2005 a 2006 pohybovaly v nadprůměrných hodnotách indexu, zatímco ke konci období již byly spíše mezi průměrnými měsíci. Naopak leden se z výrazně podprůměrného měsíce z hlediska počtu narozených dětí stal spíše průměrným.

Tab. 8 Živě narození podle kalendářních měsíců v letech 2005–2015

Měsíc	Rok										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Celkem	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153	108 673	108 576	106 751	109 860	110 764
Leden	8 004	8 080	9 089	9 905	9 726	9 588	8 906	8 687	8 937	9 043	9 439
Únor	7 581	7 866	8 458	9 235	8 829	9 148	8 525	8 538	7 872	8 132	8 203
Březen	8 676	8 788	9 459	9 597	9 627	10 098	9 405	9 117	8 865	9 135	9 152
Duben	8 838	8 978	9 162	9 985	9 868	9 557	8 799	8 940	8 462	8 968	9 120
Květen	9 023	9 294	9 918	10 446	9 996	10 184	9 248	9 282	9 261	9 116	9 272
Červen	9 139	9 268	9 918	10 440	10 388	10 164	9 652	9 074	9 064	9 677	9 768
Červenec	9 343	9 436	10 380	11 063	11 115	10 568	9 945	9 698	10 053	10 318	10 120
Srpen	9 015	9 245	10 265	10 540	10 353	9 894	9 662	9 640	9 491	9 474	9 645
Září	8 801	9 097	9 737	10 312	10 290	9 792	9 346	9 072	9 242	9 738	9 535
Říjen	8 271	9 094	9 641	9 561	9 627	9 447	8 843	9 236	8 796	9 065	9 110
Listopad	7 885	8 338	9 227	9 068	8 987	9 205	8 044	8 734	8 310	8 350	8 355
Prosinec	7 635	8 347	9 378	9 418	9 542	9 508	8 298	8 558	8 398	8 844	9 045

Graf 7 Měsíční indexy* živě narozených dětí v letech 2005, 2010 a 2015

* Počet živě narozených dětí v daném měsíci a roce očištěný od rozdílného počtu kalendářních dní v měsíci byl vztažen k průměrnému měsíčnímu počtu ve sledovaném roce.

2.7 Porodní hmotnost

Nejčastěji se v České republice rodí děti s porodní hmotností mezi 3 000 a 3 499 gramy. Mezi lety 2005 až 2015 se na celkovém počtu živě narozených dětí podílely z 38,4 % – 38,7 %. Jasný trend v čase nebyl v této kategorii zřejmý. Zastoupení kategorií s nižší porodní hmotností ovšem většinou rostlo. Podíl živě narozených dětí s porodní hmotností mezi 2 500 až 2 999 g vzrostl z 16,4 % na 18,1 % při srovnání let 2005 a 2013 a podíl dětí s hmotností 2 000 až 2 499 g narostl ve stejném období z 4,4 % na 5,2 %. V posledních dvou letech lze ale sledovat mírný pokles zastoupení obou kategorií na 17,6 , resp. 4,9 % v roce 2015.

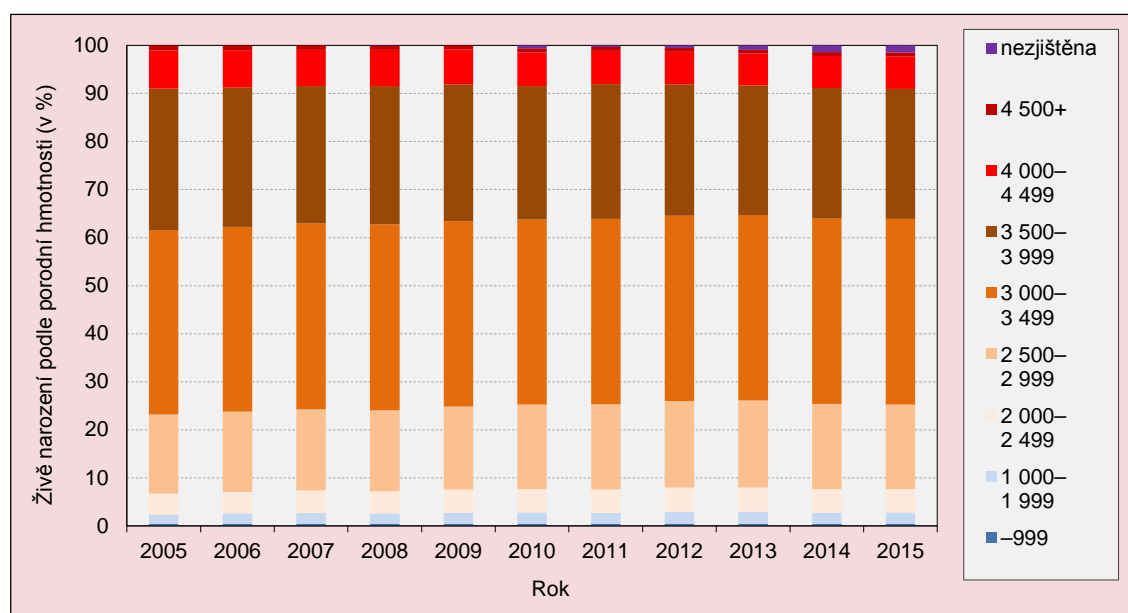
Naopak u kategorií s vyšší porodní hmotností nad 3 499 gramů byl trend opačný a jejich podíl do roku 2013 klesal, aby v dalších dvou letech zase mírně narostl. Například u kategorie dětí s porodní hmotností 3 500 až 3 999 gramů se jejich podíl snížil z 29,4 % v roce 2005 na 27,0 % v roce 2013, zatímco v roce 2015 byl nepatrně vyšší – 27,1 %.

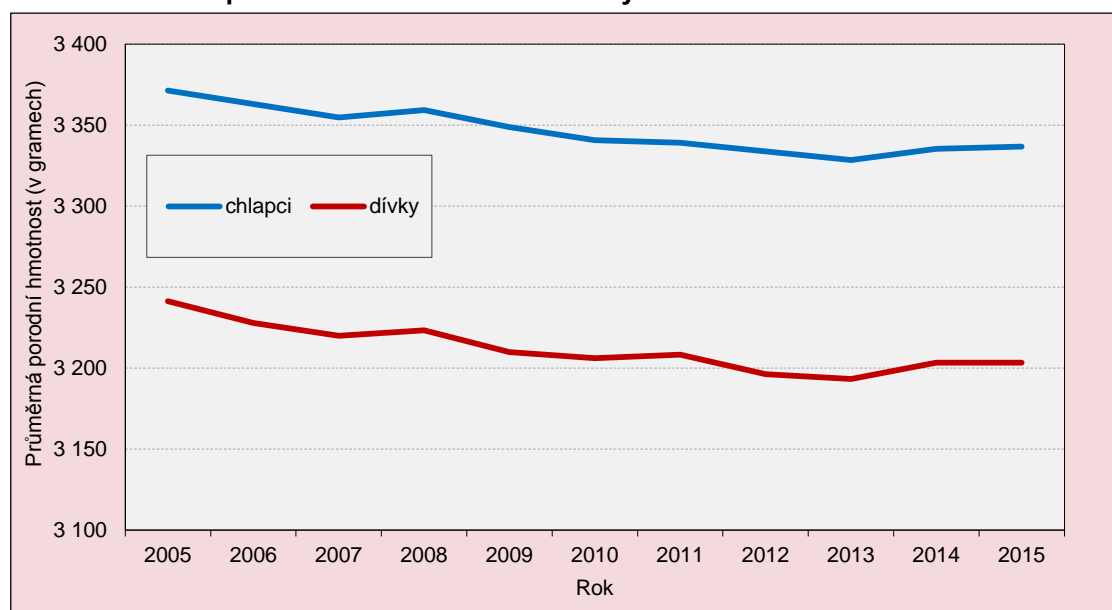
Tab. 9 Živě narození podle porodní hmotnosti v letech 2005–2015

Rok	Živě narození celkem	Porodní hmotnost								
		-999	1 000–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 499	3 500–3 999	4 000–4 499	4 500+	nezjištěna
2005	102 211	385	2 029	4 456	16 808	39 280	30 051	8 124	1 078	.
2006	105 831	421	2 303	4 791	17 680	40 633	30 731	8 204	1 068	.
2007	114 632	430	2 637	5 440	19 281	44 362	32 800	8 592	1 090	.
2008	119 570	472	2 647	5 524	20 123	46 255	34 407	9 022	1 086	34
2009	118 348	483	2 794	5 746	20 417	45 592	33 732	8 565	1 019	.
2010	117 153	446	2 812	5 718	20 652	45 039	32 586	8 216	1 012	672
2011	108 673	450	2 486	5 324	19 256	41 917	30 482	7 533	848	377
2012	108 576	463	2 626	5 575	19 551	41 899	29 667	7 370	871	554
2013	106 751	440	2 606	5 515	19 310	41 174	28 835	7 073	816	982
2014	109 860	418	2 608	5 417	19 457	42 361	29 891	7 302	858	1 548
2015	110 764	453	2 631	5 382	19 533	42 755	30 000	7 523	864	1 623

Graf 8 Živě narození podle porodní hmotnosti v letech 2005–2015 (v %)

Graf 9 Průměrná porodní hmotnost živě narozených dětí v letech 2005–2015

Průměrná porodní hmotnost chlapců byla v letech 2005 až 2015 o zhruba 4 % (resp. 130–140 gramů) vyšší než u dívek. Vývoj průměrné hmotnosti byl u obou pohlaví obdobný. Mezi roky 2005 až 2013 bylo možné pozorovat spíše pokles (výjimku tvořily roky 2008 u obou pohlaví a 2011 v případě dívek, kdy došlo k mírnému nárůstu) průměrné porodní hmotnosti – u chlapců to bylo z 3 371 na 3 328 gramů a u dívek z 3 241 na 3 193. V posledních dvou letech se hodnoty u obou pohlaví mírně zvýšily a to na 3 337 gramů u chlapců a 3 203 gramů v případě dívek. Obecný pokles porodní hmotnosti souvisí zejména s rostoucím průměrným věkem ženy při porodu a vyšším zastoupením vícečetných porodů.

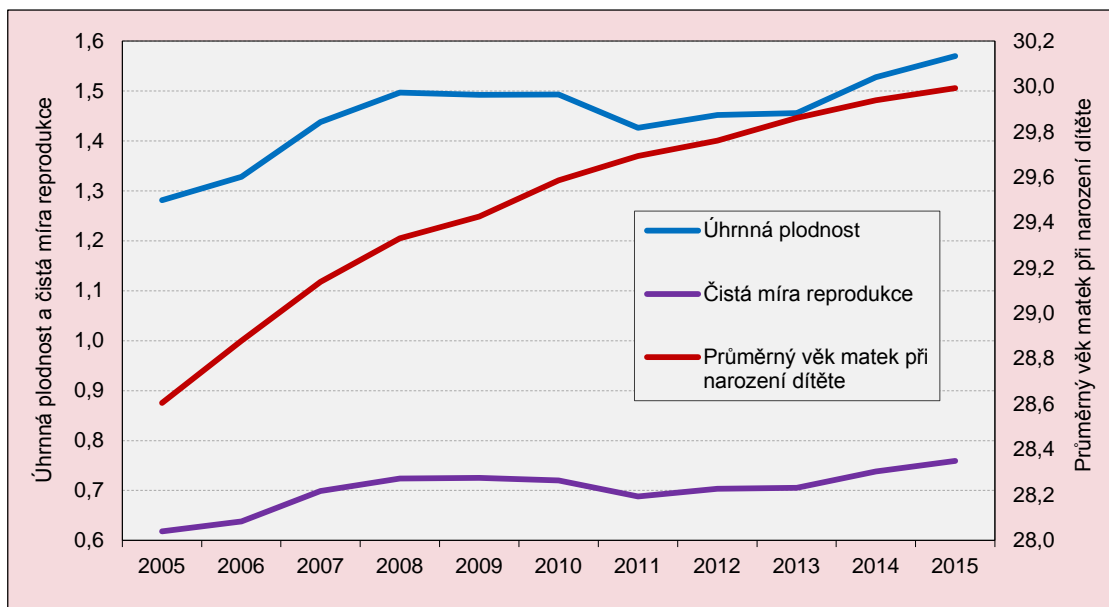

3. Ukazatele plodnosti

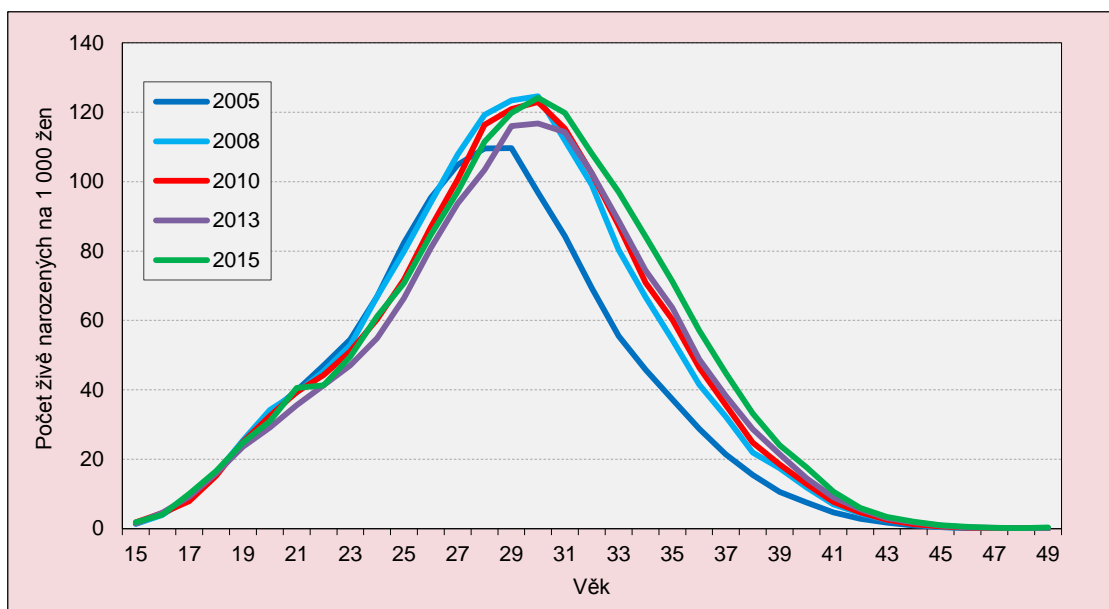
3.1 Úhrnná plodnost a plodnost podle věku žen

Vývoj úhrnné plodnosti (ukazatel intenzity plodnosti) nebyl v poslední dekádě zcela jednoznačný, v celkovém pohledu měl však rostoucí trend. Mezi roky 2005 až 2008 průměrný počet dětí na jednu ženu narostl z 1,28 na 1,50, poté dva roky stagnoval, aby se snížil na 1,43 v roce 2011. Od té doby vzrostl na hodnotu 1,57 v roce 2015. Úhrnná plodnost dosáhla v posledním sledovaném roce nejvyšší hodnoty od roku 1993.

Graf 10 Ukazatele plodnosti v letech 2005–2015

Graf 11 Míry plodnosti podle věku ženy v letech 2005–2015

Čistá míra reprodukce⁵ se vyvíjela obdobně – z 0,62 narozených dívek na jednu ženu v roce 2005 vzrostla na 0,72–0,73 v letech 2008 až 2010, následně poklesla na 0,69 v roce 2011 a poté následoval růst až na hodnotu 0,76 v roce 2015. Průměrný věk matek při narození dítěte se více dynamicky prodlužoval mezi roky

⁵ Čistá míra reprodukce vyjadřuje počet živě narozených dívek na jednu ženu, které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

2005 až 2008 a to z 28,6 na 29,3 let, s průměrným ročním nárůstem o 0,24 roku, než v období 2008 až 2015, kdy vzrostl z 29,3 na 30,0 let, ročně průměrně o 0,09 roku (v posledních dvou letech byl průměrný roční nárůst dokonce pouze 0,07 roku). Odkládání rození dětí do vyššího věku ženy tak začíná postupně ztrácet na intenzitě.

Snížení dynamiky posunu průměrného věku matky při narození dítěte do pozdějšího věku je patrné i z měr plodnosti podle věku (viz graf 11). Vrchol křivky se posunuje směrem do vyššího věku pouze mezi roky 2005 a 2008. Nejvyšší intenzita plodnosti byla v letech 2008 a 2010 až 2015 vždy ve věku 30 let, zatímco v letech 2005 až 2007 a 2009 to bylo ve 29 letech. Intenzita plodnosti se mezi roky 2005 a 2015 snížila zejména ve věkové skupině 22–27 let, zatímco u starších věků došlo k nárůstu měr plodnosti podle věku, který byl z větší části realizován už do roku 2008. Absolutně nejvýraznější růst intenzity plodnosti byl u 32–34 letých žen – okolo 40 živě narozených dětí na 1 000 žen. Relativně nejvíce rostly míry plodnosti podle věku u nejstarších žen (od věku 37 let dvojnásobně a více). U nejmladších věkových skupin žen intenzita plodnosti stagnovala.

3.2 Plodnost podle pořadí a věku žen

Struktura úhrnné plodnosti podle pořadí se v posledních deseti letech nijak výrazně neproměnila. Intenzita plodnosti prvního pořadí tvořila 48,3 % – 50,2 % z úhrnné plodnosti za všechna pořadí, přičemž právě v roce 2015 dosáhla nejvyšší hodnoty ze sledované dekády. Úhrnná plodnost druhého pořadí tvořila 35,9 % – 37,6 % a třetího a vyššího pořadí 13,1 % – 15,0 % z celkové hodnoty úhrnné plodnosti. V absolutním pojetí byly hodnoty úhrnné plodnosti prvního, druhého i třetího a vyššího pořadí nejnižší v roce 2005, zatímco naopak nejvyšší průměrný počet živě narozených dětí na jednu ženu byl v prvním a druhém pořadí zaznamenán v roce 2015. I úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí byla v roce 2015 nadprůměrná v rámci sledovaného období, ale nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v roce 2007.

Graf 12 Úhrnná plodnost podle pořadí v letech 2005–2015 (v %)

Obdobně jako u vývoje celkového průměrného věku matky při narození dítěte, tak i u jednotlivých pořadí bylo možné zaznamenat dynamičtější posun ukazatele mezi roky 2005 až 2008 než v dalších letech, když v posledních dvou letech byl nárůst nejmenší. V případě třetího a vyššího pořadí došlo dokonce v letech 2010 a 2013 k poklesu průměrného věku matek. Nejvíce se v poslední dekádě prodloužil věk matek u dětí prvního pořadí a to z 26,6 na 28,2 let (o 6,1 %). Výraznější nárůst byl zaznamenán i u druhého pořadí – z 29,6 na 31,2 let (o 5,1 %). Naopak nejméně se zvýšil u třetího a vyššího pořadí z 32,8 na 33,4 let (o 1,8 %). Průměrné věky matek podle pořadí k sobě tedy v čase mírně konvergovaly.

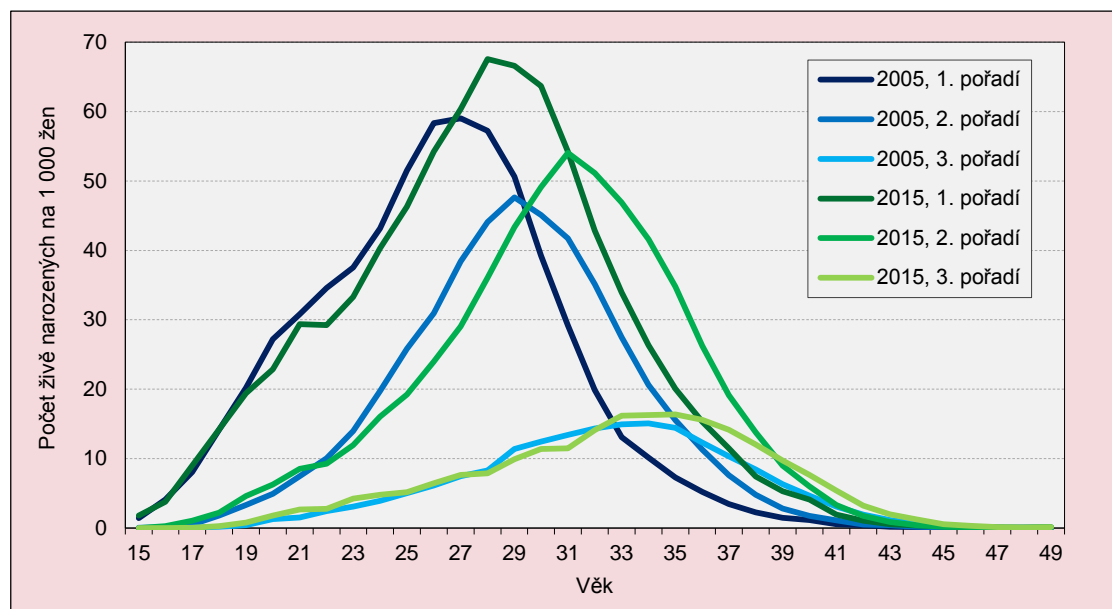

Tab. 10 Ukazatele plodnosti podle pořadí v letech 2005–2015

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Úhrnná plodnost	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49	1,49	1,43	1,45	1,46	1,53	1,57
1. pořadí	0,63	0,66	0,69	0,73	0,73	0,72	0,70	0,72	0,73	0,76	0,79
2. pořadí	0,46	0,48	0,53	0,55	0,55	0,56	0,54	0,54	0,53	0,56	0,57
3.+ pořadí	0,19	0,19	0,22	0,21	0,21	0,21	0,19	0,19	0,20	0,21	0,21
Průměrný věk matek při narození dítěte	28,6	28,9	29,1	29,3	29,4	29,6	29,7	29,8	29,9	29,9	30,0
1. pořadí	26,6	26,9	27,1	27,3	27,4	27,6	27,8	27,9	28,1	28,1	28,2
2. pořadí	29,6	29,9	30,1	30,5	30,6	30,7	30,9	31,0	31,0	31,1	31,2
3.+ pořadí	32,8	33,0	33,1	33,3	33,3	33,2	33,3	33,3	33,2	33,3	33,4

Nejvyšší hodnoty měr plodnosti jednotlivých pořadí narození podle věku se posunuly mezi roky 2005 a 2015 do vyššího věku. U prvního pořadí to bylo z 27 na 28 let, u druhého pořadí z 29 na 31 let a u třetího a vyššího pořadí z 34 na 35 let. Výraznější změna se ale týkala snižování měr plodnosti u prvního a druhého pořadí v mladších věkových skupinách (v případě prvního pořadí u 20–26letých žen, u druhého pořadí se to týkalo 23–29letých žen) a naopak zvyšování u průměrně starých a i starších matek (první pořadí věk 27 let a více, druhé pořadí 30 let a více). V případě měr plodnosti třetího a vyššího pořadí byly změny intenzity plodnosti nejméně výrazné. S výjimkou věkové skupiny 28–32 let došlo k mírnému zvýšení měr plodnosti.

Graf 13 Míry plodnosti podle pořadí a věku ženy v letech 2005 a 2015

Průměrný meziporodní interval mezi 1. a 2. porodem se v poslední dekádě snížil z 5,3 let na 4,4 let. Nejčastější meziporodní délka byla v celém období dva roky a její zastoupení se zvýšilo z 20,0 % v roce 2005 na 29,5 % v roce 2015. Další nejběžnější délka tohoto intervalu byla 3 roky (snížení podílu z 17,7 % na 17,3 %) a 1 rok (růst z 9,8 % na 14,5 %). Zkrátila se i doba mezi 2. a 3. porodem z 7,1 let před deseti lety na 5,8 let v posledním sledovaném roce. Obdobně jako u délek mezi 1. a 2. porodem byly nejčastěji zastoupeny 2leté intervaly (nárůst z 11,5 % na 18,2 %), 3leté (také nárůst z 10,3 % na 13,1 %) a 1leté (nárůst z 10,0 % na 12,4 %). Za poklesem průměrné doby mezi 2. a 3. porodem tak stálo snížení zastoupení 4letých a delších intervalů z 67,8 % v roce 2005 na 55,8 % o deset let později.

Tab. 11 Průměrné meziporodní intervaly* v letech 2005–2015

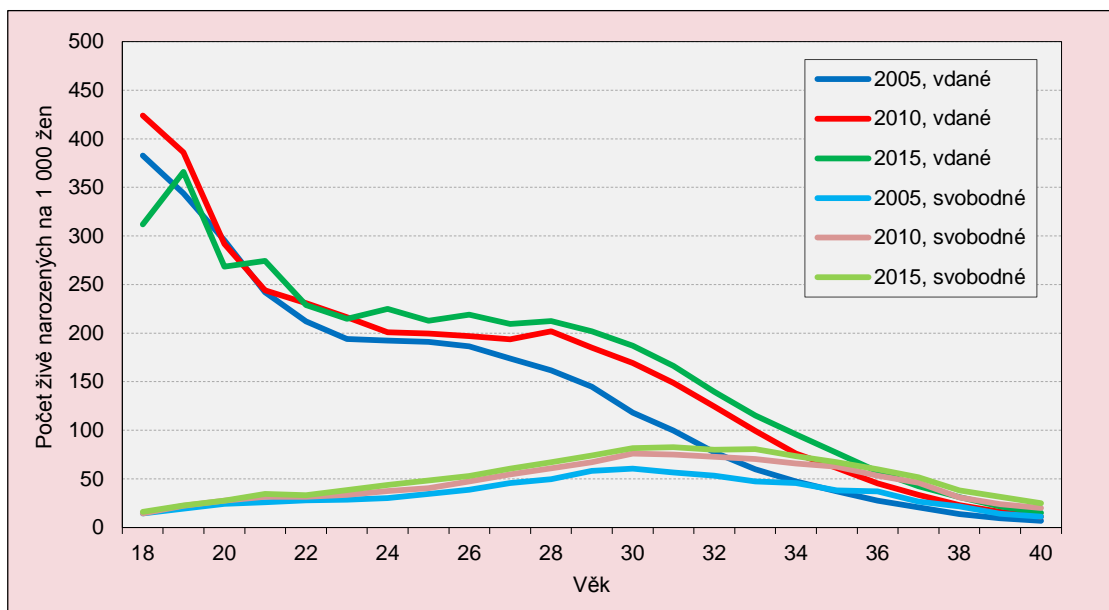
Interval mezi	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1. a 2. porodem	5,3	5,2	5,3	5,2	4,9	4,7	4,6	4,5	4,3	4,1	4,4
2. a 3. porodem	7,1	6,9	7,1	6,9	6,7	6,4	6,3	6,0	5,9	5,8	5,8

* Výpočet z absolutních počtů živě narozených z jednočetných porodů.

3.3 Plodnost podle rodinného stavu a věku žen

Míry plodnosti je možné spočítat i podle rodinného stavu ženy. Údaje o počtu živě narozených podle rodinného stavu matky jsou vztaženy ke střednímu stavu žen podle rodinného stavu (vzniká jako průměr koncového stavu k 31. 12. dvou sousedních let). Míry plodnosti svobodných podle věku se svým profilem spíše než míry vdaných podobají celkovým mírám plodnosti podle věku (viz graf 14). Nejvyšších měr plodnosti dosahovaly v roce 2015 svobodné ženy ve věkové skupině 29–34 let, o deset let dříve byl tento interval o rok posunut směrem do mladšího věku. K nárůstu intenzity plodnosti došlo mezi roky 2005 a 2015 u svobodných žen ve všech věcích, absolutně největší nárůst byl u 30–37letých žen (v každém věku o více než 20 živě narozených na 1 000 žen). Míry plodnosti se relativně více zvyšovaly u žen ve vyšším věku – například ve věku 20 let došlo k nárůstu o 13,8 %, zatímco u žen 35 letých o 75,3 %.

Graf 14 Míry plodnosti podle věku a rodinného stavu ženy v letech 2005, 2010 a 2015

Míry plodnosti vdaných žen jsou nejvyšší na začátku reprodukčního období, protože sňatek zde bývá častěji důsledkem otěhotnění. Absolutní počty živě narozených vdaným ženám v této skupině jsou ale nízké (např. ženám mladším 20 let se v roce 2015 narodilo 140 dětí). S rostoucím věkem míry plodnosti vdaných spíše klesaly, pouze okolo věku 23 až 28 let stagnovaly. Intenzita plodnosti vdaných žen se mezi roky 2005 a 2015 zvýšila téměř ve všech věcích. Absolutně nejvyšší nárůst byl patrný ve věcích věkové skupiny 28–33 let (každý věk o více než 50 živě narozených na 1 000 žen). Relativní nárůst se zvyšoval s rostoucím věkem a od věku 34 let byl více než dvojnásobný.

U rozvedených žen se míry plodnosti podobně jako u vdaných žen s rostoucím věkem snižují. Mezi roky 2005 a 2015 se jejich intenzita plodnosti také zvyšovala a to ve všech věcích s vyšší než jednotkovou četností živě narozených dětí rozvedeným ženám. Úroveň plodnosti rozvedených byla téměř ve všech věcích nižší než u vdaných žen. Ve srovnání se svobodnými ženami byla jejich intenzita plodnosti vyšší do 30 let v roce 2015 (do 27 let o deset let dříve), ale u starších žen již byla nižší.

4. Ukazatele kohortní plodnosti

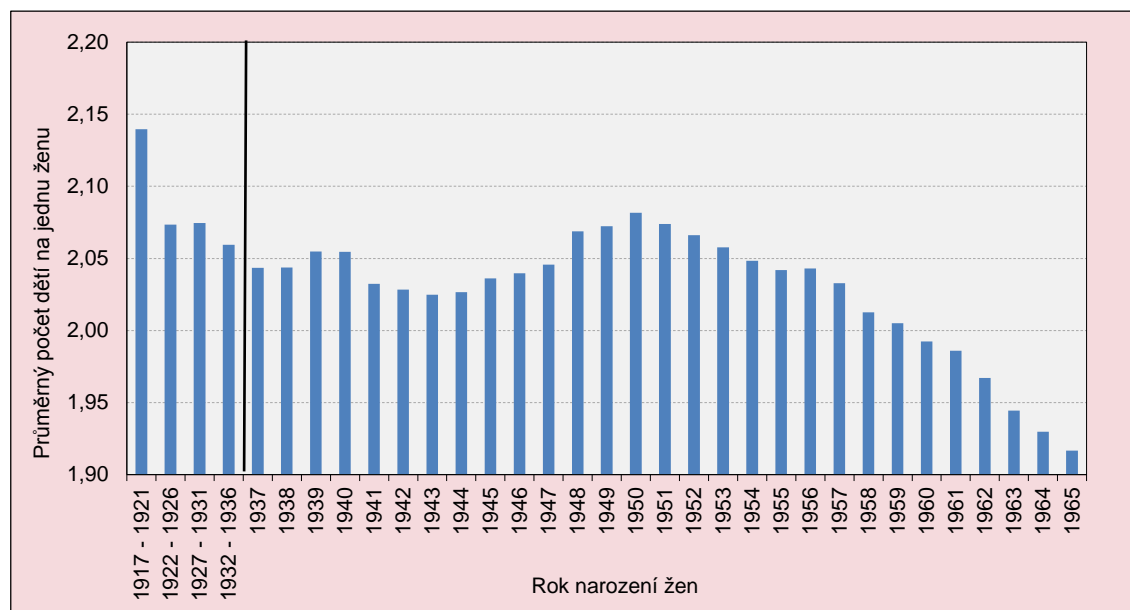
4.1 Konečná plodnost podle roku narození žen

Konečná plodnost (podle výsledků SLDB 2011) je na rozdíl od úhrnné plodnosti stabilní ukazatel a odlišnosti podle ročníku narození ženy nejsou tak výrazné. Rozdíl mezi konečnou plodností generací 1917–1921 a 1965 byl okolo 0,2 dítěte na jednu ženu. Nejstarší žijící generace žen narozené v letech 1917–1921 dosahovala nejvyšší úroveň konečné plodnosti (2,14 dítěte na ženu). Tyto generace nejčastěji rodily v letech těsně po druhé světové válce. Konečná plodnost u generací narozených později byla nižší (minimum 2,03 u generace 1943) až do generací žen narozených v druhé polovině 40. let 20. století (výjimkou byly mírně vyšší hodnoty u generací 1939 a 1940 s 2,06 dětmi na jednu ženu, které byly pravděpodobně důsledkem slibovaných, ale nerealizovaných propopulačních opatření z let 1963 a 1964).

Konečná plodnost žen narozených v dalších letech začala opět růst (generace 1950 měla úroveň konečné plodnosti 2,08). Mezi generacemi žen narozenými mezi roky 1945 a 1950 vzrostla konečná plodnost o zhruba 0,05 dítěte na ženu. Na tento nárůst měla vliv propopulační opatření realizovaná zejména v 70. letech, která spočívala například ve výhodných novomanželských půjčkách, lepší dostupnosti bydlení pro rodiny s dětmi, zvýšení přídavků na děti (zejména druhého a třetího pořadí), prodloužení mateřské dovolené či zavedení rodičovského příspěvku.

Od generací narozených v 50. letech 20. století došlo k poklesu konečné plodnosti, protože mnohá propopulační opatření se vyčerpala díky ztrátě své relativní hodnoty. Dostupnost bydlení navíc stále nebyla ideální. Generace žen narozených v roce 1960 a později měly již v průměru méně než dvě děti. Šlo o první hodnoty nižší než dvě děti na jednu ženu u generací s ukončenou reprodukcí od sčítání 1930, kdy se plodnost žen poprvé zjišťovala.

Graf 15 Konečná plodnost podle roku narození žen v roce 2011

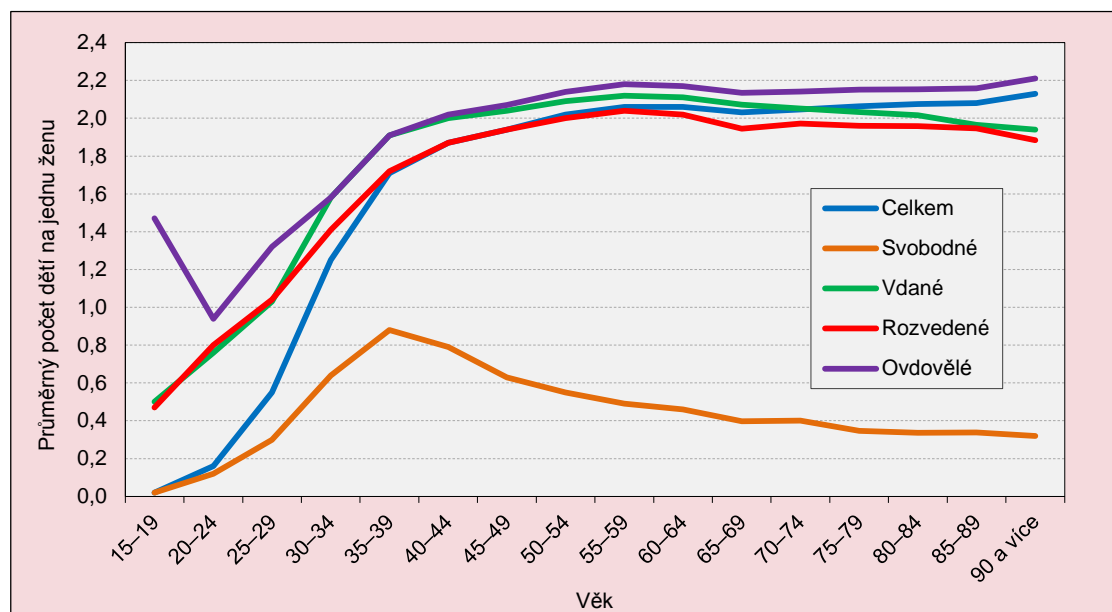

4.2 Kohortní plodnost podle rodinného stavu a věku žen

Vypovídací schopnost kohortní plodnosti žen podle rodinného stavu z dat sčítání lidu je omezená. Počty živě narozených dětí jsou totiž vázány na aktuální rodinný stav matky v době rozhodného okamžiku sčítání. Informace o rodinném stavu v době rození dětí tudíž nejsou z dat sčítání k dispozici. Pouze u svobodných žen platí, že se jim děti skutečně narodily za svobodna.

Ženy, které již zažily manželství (vdané, rozvedené, ovdovělé) mají do věkové skupiny 35–39 let vyšší kohortní plodnost než populace celkem, protože jejich sňatek byl zřejmě úzce spojen s rozením dětí. Intenzita plodnosti u rozvedených ve starších věkových skupinách ve srovnání s populací žen celkem klesá, zatímco u ovdovělých je stále vyšší. Oproti tomu svobodné mají ve všech věkových kategoriích výrazně nižší hodnoty kohortní plodnosti. Rozvolnění závislosti mezi plodností a sňatkem u mladších generací je zejména patrné z kohortní plodnosti ve věkových kategoriích 30–34 až 45–49, u nichž se hodnoty průměrného počtu živě narozených dětí na ženu pohybují nad 0,6, což je hranice, které starší generace nikdy nedosáhly, protože tak často za svobodna nerodily. Navíc zejména třicetileté ženy svoji reprodukci ještě neukončily, takže konečná plodnost svobodných v těchto generacích bude ještě vyšší.

Graf 16 Kohortní plodnost podle rodinného stavu a věku žen v roce 2011

4.3 Kohortní plodnost podle vzdělání a věku žen

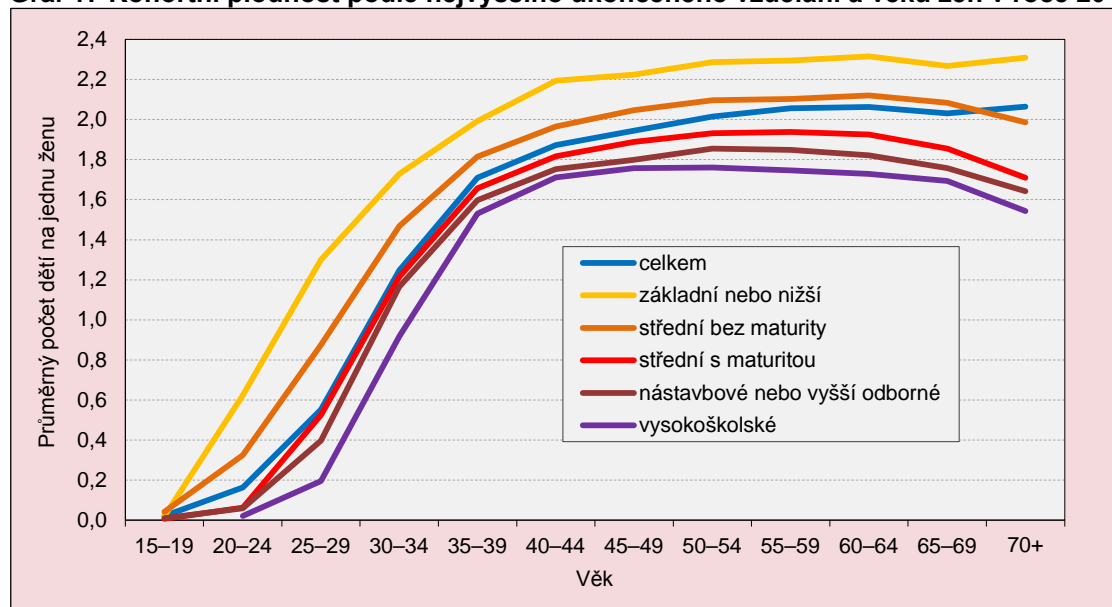
Z výsledků sčítání lidu 2011 bylo patrné, že kohortní plodnost žen klesá s rostoucím vzděláním téměř ve všech věkových skupinách (viz graf 17). U nejmladší skupiny žen s ukončenou reprodukcí ve věku 45 až 49 let byla kohortní plodnost vysokoškolsky vzdělaných žen 1,76 dítěte, zatímco u žen se základním nebo nižším vzděláním byla o 26 % vyšší a dosahovala 2,22 dítěte. Ženy se středním vzděláním bez maturity tvořily jedinou další skupinu, která v této věkové kategorii překročila hranici dvou dětí na jednu ženu. U starších věkových skupin se rozdíly v kohortní plodnosti mezi nejvíce a nejméně vzdělanými prohlubovaly. V případě žen 70letých a starších byla plodnost žen se základním nebo nižším vzděláním dokonce o polovinu vyšší než u vysokoškolsky vzdělaných žen. Tato věková skupina byla specifická tím, že měla nejvyšší podíl žen se základním nebo nižším vzděláním u žen s ukončenou reprodukcí (46 %). Získat vyšší stupeň vzdělání (obzvláště vysokoškolský) bylo privilegium, které selektovalo skupiny žen se specifickými vlastnostmi včetně nižší úrovně plodnosti.

V případě žen s neukončenou reprodukcí jsou relativní rozdíly kohortní plodnosti mezi skupinami vzdělání větší, protože se navíc projevuje odlišné časování rození dětí. Například ve skupině 25–29letých žen byla hodnota kohortní plodnosti žen se základním nebo nižším vzděláním 1,30, u stejné věkové kategorie žen se středoškolským vzděláním s maturitou to bylo 0,53 a u vysokoškolsky vzdělaných žen pouze 0,19.

Vysvětlení diferenčních výsledků kohortní plodnosti podle úrovně vzdělání je mnoho. Vysokoškolsky vzdělaná část populace má často větší pracovní než rodinné ambice a upřednostňuje, alespoň z počátku, kariéru před rozením dětí. Náklady ušlých příležitostí (např. kariérní růst, vysoká mzda) jsou u této subpopulace nejvyšší. Další možné vysvětlení se týká přímo délky studia, jehož delší doba (obzvláště u

vysokoškolského studia), vede k odkládání rození dětí do vyššího věku, tedy se zkracuje doba pro naplnění reprodukčních ambicí.

Graf 17 Kohortní plodnost podle nejvyššího ukončeného vzdělání a věku žen v roce 2011

4.4 Kohortní plodnost podle národnosti, náboženské víry a věku žen

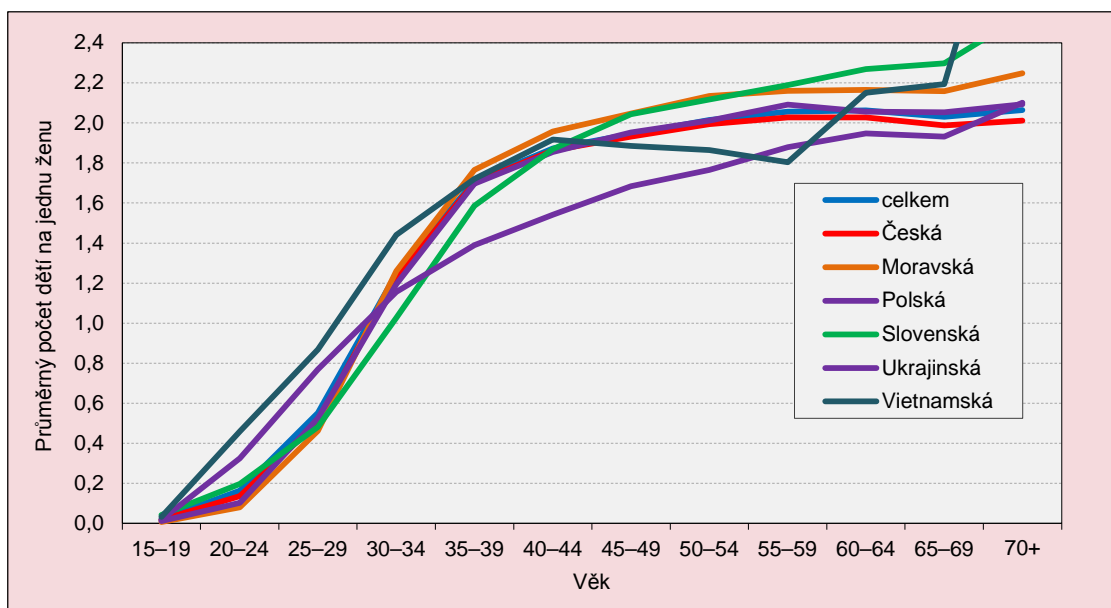
Vyplnění odpovědí na otázky o národnosti a náboženské víře bylo v SLDB 2011 dobrovolné, proto byly zatíženy velkou mírou nevyplněnosti, což mohlo výsledky kohortní plodnosti podle těchto faktorů zkreslit. Dle výsledků SLDB 2011 měly ženy polské (1,80 dítěte na jednu ženu), slovenské (1,76) a moravské (1,66) národnosti vyšší kohortní plodnost, než tomu bylo u národnosti české (1,57). Naopak příslušnice ukrajinské (1,28 dítěte na jednu ženu) a vietnamské (1,29) národnosti vykazovaly nižší hodnoty kohortní plodnosti.

Zjištěné rozdíly mezi národnostmi jsou do značné míry ovlivněny odlišnou věkovou strukturou, případně typem migrace do České republiky (např. pracovní imigranti se vyznačují nižší intenzitou plodnosti). Ženy ukrajinské a vietnamské národnosti měly oproti všem ženám ve věku 15 let a více mladší věkovou strukturu. Vzhledem k tomu, že v mladších věcích se realizuje pouze část kohortní plodnosti, tak je celková plodnost těchto skupin nižší. Opak platí pro ženy, které deklarovaly polskou a slovenskou národnost.

Ve věkové skupině 25–29 let měly ženy ukrajinské a vietnamské národnosti nejvyšší hodnoty kohortní plodnosti, zatímco u věkové kategorie 45–49 let byla intenzita plodnosti u těchto sub-populací nejnižší. U žen starších 70 let vykazovaly nejvyšší úroveň plodnosti opět ženy vietnamské národnosti (3,51 dítěte na ženu), ale zde šlo zřejmě o plodnost realizovanou ještě na území Vietnamu. V případě české, moravské, polské a slovenské národnosti se kohortní plodnost ve věkové kategorii 45 až 49 let pohybovala mezi 1,93 až 2,05 dětmi na jednu ženu.

Při sčítání lidu 2011 se k romské národnosti přihlásilo pouze zhruba 1 700 žen, zatímco v roce 1991 to bylo okolo 10 000 žen a v roce 2001 necelých 3 900 žen. Vzhledem k nízkému počtu žen nebyla tedy romská národnost zařazena do grafu, nicméně vzhledem k dlouhodobé odlišnosti a diskuzích o reprodukčním chování této sub-populace je vhodné ji alespoň v krátkosti zmínit, ačkoliv výsledky mohou tedy být částečně zkresleny vlivem nízkého počtu událostí. Ženy s romskou národností měly kohortní plodnost zřetelně nejvyšší ve všech věkových skupinách. Například již ve věkové kategorii 30–34 let přesáhla kohortní plodnost hodnotu prosté reprodukce a dosáhla 2,23 dětí na jednu ženu. U nejmladší věkové skupiny s ukončenou reprodukcí (45–49 let) byla 2,94 dítěte a u žen ve věku 70 let a více dokonce 4,38 dítěte. I přes stále vysoké hodnoty jejich plodnosti ve srovnání s ostatními národnostmi je pokles plodnosti u mladších generací tedy poměrně výrazný.

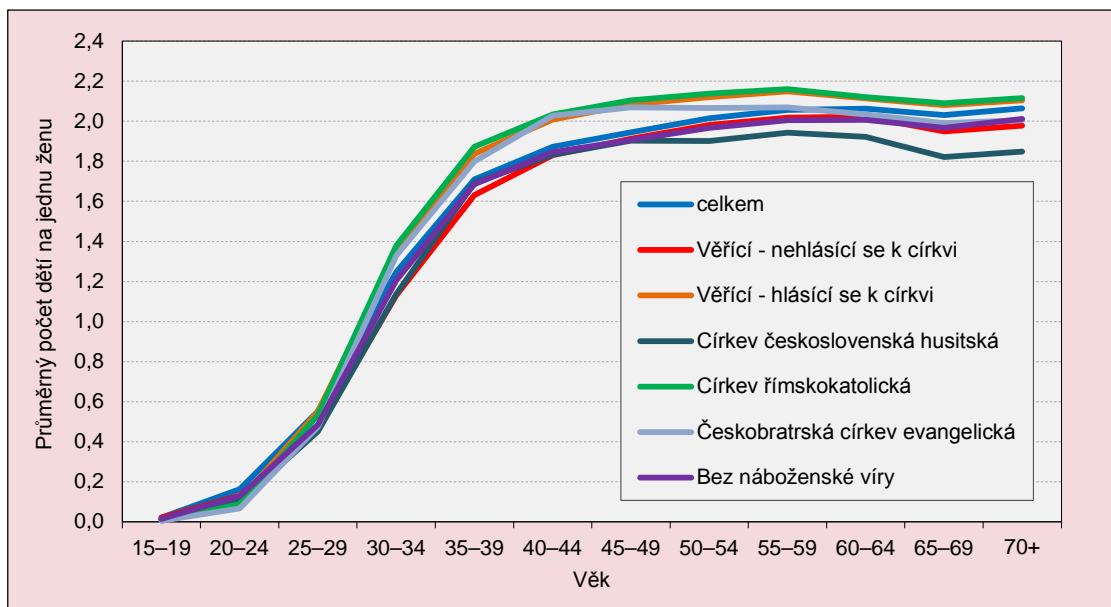
Graf 18 Kohortní plodnost podle národností* a věku žen v roce 2011

* Výběr národností podle četností v SLDB 2011. Vybrány konkrétní národnosti, kde počet žen ve věku 15 let a více překročil 10 tisíc.

Věřící ženy, které se hlásily k určité církvi, měly v průměru více dětí (1,81 dítěte) než ženy bez náboženské víry (zhruba 1,42 dítěte) nebo věřící nehlásící se k církvi nebo náboženské společnosti (1,55 dítěte). Z konkrétních církví byly neplodnější zastánkyně římskokatolické církve (1,84 dítěte), zatímco stoupenkyně Českobratrské církve evangelické a Církve československá husitská měly plodnost o něco nižší, než tomu bylo u římskokatolické církve (1,79, respektive 1,77 dítěte). Rozdíly kohortní plodnosti v konkrétních pětiletých věkových skupinách byly poměrně malé. Například u věkové skupiny 45–49letých žen se hodnoty pohybovaly mezi 1,91 a 2,10 dětmi na jednu ženu.

Graf 19 Kohortní plodnost podle náboženské víry a věku žen v roce 2011

* Výběr skupin náboženské víry podle četností v SLDB 2011. Vybrány konkrétní církve, kde počet žen ve věku 15 let a více překročil 10 tisíc.

Skupina věřících nehlásících se ke konkrétní církvi měla hodnoty kohortní plodnosti v jednotlivých pětiletých věkových kategoriích velice podobné jako skupina žen bez náboženské víry. Díky mladší populační struktuře

žen bez náboženské víry byla ale celková plodnost této skupiny nižší. Na obecně vyšší kohortní plodnost u věřících hlásících se k církvi měla také významný vliv populační struktura, která byla v jejich případě starší než u osob bez náboženské víry.

5. Regionální rozdíly

5.1 Úhrnná plodnost

Rozdíly v úrovni úhrnné plodnosti mezi kraji⁶ se s rostoucí intenzitou plodnosti, zaznamenávanou v poslední dekádě, spíše zvyšují. Změny jsou totiž velmi často územně diferencované a nárůst úrovně plodnosti na celostátní úrovni neznamená, že se plodnost ve všech krajích zvyšuje stejným tempem. V roce 2005 bylo variační rozpětí (rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou) úhrnné plodnosti 0,14, o dva roky později to bylo již 0,26, ale poté klesalo a v letech 2010 až 2015 se pohybovalo na nižších hodnotách v rozmezí 0,17–0,19. Obecně nejsou ale rozdíly v úrovni úhrnné plodnosti mezi kraji České republiky vysoké. Variační koeficient⁷ se v letech 2005 až 2015 pohyboval v rozmezí 3,0 – 4,7 %, což jsou nízké hodnoty, které značí malou variabilitu souboru.

I přes nízkou úroveň diferenciaci plodnosti došlo ve sledovaném období ke změnám regionálního obrazu plodnosti. Mezi roky 2005 až 2008 byl krajem s nejvyšší hodnotou úhrnné plodnosti Ústecký, avšak poté se v pořadí krajů propadl až na šesté místo v letech 2012 a 2013 a na čtvrté v posledních dvou sledovaných letech. Od roku 2009 byla nejvyšší intenzita plodnosti zaznamenávána ve Středočeském kraji s výjimkou roku 2010, kdy se o tuto pozici dělil s Libereckým krajem (třetí v roce 2015). Výrazně se měnilo postavení kraje Vysočina – čtvrtá nejvyšší úroveň úhrnné plodnosti v roce 2005, ale až dvanáctá v letech 2007 a 2009–2010 a druhá v letech 2014–2015. Nejnižší intenzitu plodnosti měly v roce 2015 ženy v Karlovarském kraji (v roce 2005 měly stejnou hodnotu, jako byla ta celorepubliková). Hlavní město Praha se stabilně pohybuje mezi kraji s nejnižší úrovní plodnosti, což dokazuje jeho 12. – 14. pořadí v poslední dekádě. Mezi kraje s výrazně podprůměrnými hodnotami plodnosti v posledních letech patřil i Moravskoslezský kraj, který měl v roce 2005 stejnou úroveň úhrnné plodnosti, jaká byla na státní úrovni.

Tab. 12 Úhrnná plodnost v krajích v letech 2005–2015

Kraj	Rok										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ČR	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49	1,49	1,43	1,45	1,46	1,53	1,57
Hl. město Praha	1,24	1,27	1,30	1,37	1,37	1,39	1,35	1,38	1,36	1,45	1,47
Středočeský	1,34	1,38	1,52	1,60	1,58	1,58	1,52	1,54	1,54	1,61	1,64
Jihočeský	1,26	1,31	1,44	1,50	1,49	1,49	1,41	1,51	1,48	1,53	1,60
Plzeňský	1,29	1,37	1,44	1,50	1,51	1,49	1,37	1,45	1,41	1,47	1,55
Karlovarský	1,28	1,37	1,47	1,53	1,50	1,49	1,43	1,37	1,42	1,42	1,45
Ústecký	1,38	1,42	1,56	1,61	1,58	1,55	1,51	1,46	1,47	1,56	1,60
Liberecký	1,27	1,33	1,51	1,56	1,58	1,58	1,48	1,49	1,51	1,51	1,63
Královéhradecký	1,30	1,32	1,49	1,53	1,56	1,53	1,42	1,46	1,49	1,55	1,60
Pardubický	1,26	1,35	1,48	1,49	1,48	1,52	1,46	1,51	1,45	1,58	1,58
Vysočina	1,29	1,32	1,39	1,48	1,45	1,45	1,42	1,47	1,44	1,59	1,63
Jihomoravský	1,26	1,30	1,40	1,49	1,49	1,49	1,44	1,45	1,48	1,55	1,58
Olomoucký	1,23	1,29	1,40	1,46	1,48	1,47	1,39	1,41	1,45	1,50	1,56
Zlínský	1,23	1,23	1,34	1,40	1,39	1,41	1,34	1,35	1,40	1,43	1,53
Moravskoslezský	1,28	1,32	1,44	1,46	1,47	1,47	1,38	1,41	1,41	1,49	1,50

Úhrnná plodnost se v krajích lišila i podle pořadí narozeného dítěte. Hlavní město Praha a Středočeský kraj dosahovaly téměř každoročně nejvyšší úrovně úhrnné plodnosti prvního pořadí mezi roky 2005 a 2015. Zatímco kraj hlavního města vykazoval téměř vždy nejnižší intenzitu plodnosti druhého a třetího a vyššího pořadí, tak Středočeský kraj se u druhého pořadí pohyboval vždy mezi kraji s třemi nejvyššími hodnotami plodnosti a v případě třetího a vyššího pořadí byla zaznamenána úroveň plodnosti obdobná jako na státní

⁶ V přílohové části jsou v kartogramech znázorněny hodnoty úhrnné plodnosti v okresech ČR.

⁷ Variační koeficient se vypočítá tak, že se směrodatná odchylka vydělí hodnotou za celou ČR a udává se v procentech. Variační koeficient je ukazatelem relativní variability, takže není ovlivněn změnou absolutních hodnot.

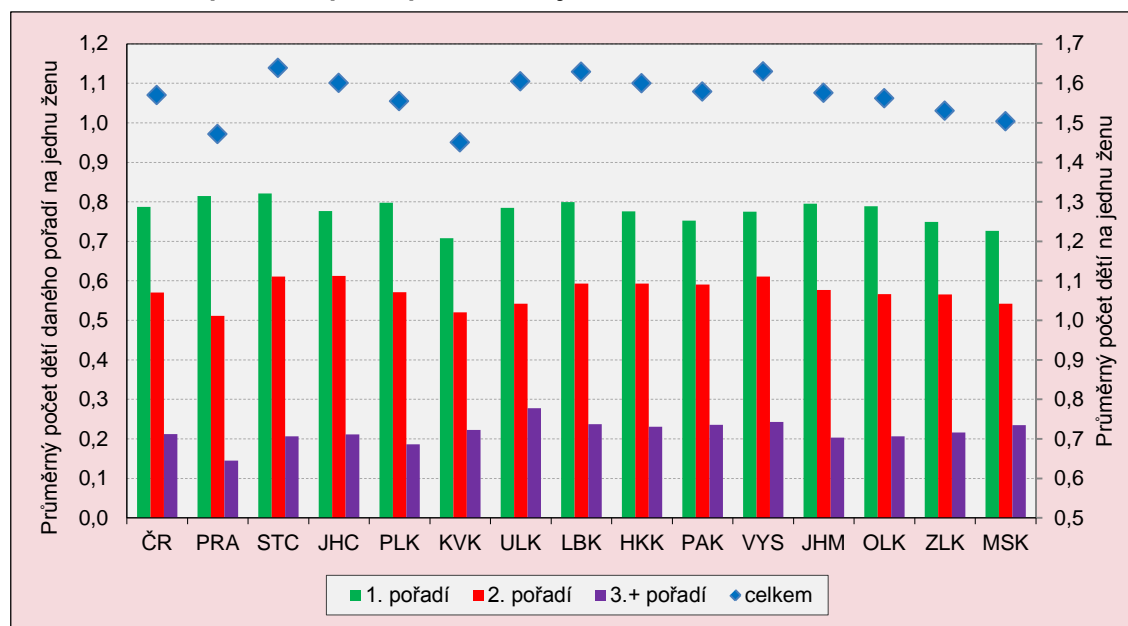
úrovni. Výsledkem pak byla nejvyšší nebo druhá nejvyšší úroveň celkové úhrnné plodnosti u Středočeského kraje a jedna z nejnižších v Hlavním městě Praze ve sledovaném období.

Tab. 13 Pořadí krajů* podle úhrnné plodnosti v letech 2005–2015

Kraj	Rok										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hl. město Praha	12	13	14	14	14	14	13	12	14	12	13
Středočeský	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1
Jihočeský	10	10	9	6	7	6	9	2	5	7	5
Plzeňský	5	3	7	7	5	8	12	8	12	11	10
Karlovarský	7	4	6	4	6	9	6	13	10	14	14
Ústecký	1	1	1	1	3	3	2	6	6	4	4
Liberecký	8	6	3	3	2	1	3	4	2	8	3
Královéhradecký	3	7	4	5	4	4	8	7	3	6	6
Pardubický	11	5	5	8	10	5	4	3	7	3	7
Vysočina	4	9	12	10	12	12	7	5	9	2	2
Jihomoravský	9	11	11	9	8	7	5	9	4	5	8
Olomoucký	14	12	10	12	9	11	10	10	8	9	9
Zlínský	13	14	13	13	13	13	14	14	13	13	11
Moravskoslezský	6	8	8	11	11	10	11	11	11	10	12

* Řazeno od nejnižších po nejvyšší hodnoty.

Graf 20 Úhrnná plodnost podle pořadí v krajích v roce 2015

Nejnižší úhrnná plodnost v letech 2014 a 2015 (Karlovarský kraj) byla důsledkem jedné z nejnižších intenzit plodnosti prvního a druhého pořadí a výrazně celkové hodnotě nepomohla ani průměrná hodnota úhrnné plodnosti třetího a vyššího pořadí. Krajem s dlouhodobě nejvyšší intenzitou plodnosti třetího a vyššího pořadí byl Ústecký. Odstup krajů s druhou nejvyšší hodnotou byl výrazný, například v roce 2015 to bylo 0,28 dítěte třetího a vyššího pořadí na jednu ženu oproti druhé nejvyšší hodnotě 0,24 (dosažené ve více krajích).

5.2 Průměrný věk matky při narození dítěte

Ukazatel časování rození dětí, průměrný věk matek při narození dítěte, byl ještě méně diferencovaný v krajích než úhrnná plodnost. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou se pohyboval v poslední dekádě mezi 2,5 až 2,9 lety a variační koeficient v rozmezí 1,9 až 2,3 %.

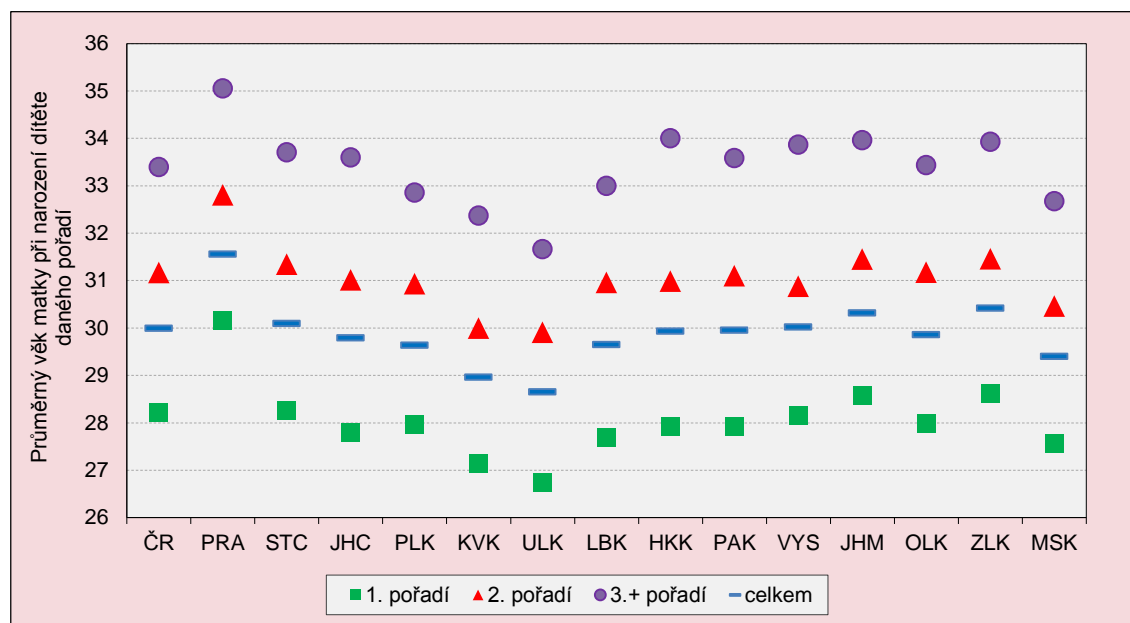
Tab. 14 Průměrný věk matek v krajích v letech 2005–2015

Kraj	Rok										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ČR	28,6	28,9	29,1	29,3	29,4	29,6	29,7	29,8	29,9	29,9	30,0
Hl. město Praha	30,2	30,6	30,8	31,0	31,0	31,2	31,2	31,4	31,5	31,5	31,6
Středočeský	28,6	28,9	29,3	29,3	29,5	29,7	29,8	29,9	30,0	30,0	30,1
Jihočeský	28,6	28,8	28,9	29,1	29,2	29,5	29,6	29,5	29,7	29,8	29,8
Plzeňský	28,4	28,6	29,0	29,1	29,2	29,3	29,4	29,4	29,5	29,7	29,6
Karlovarský	27,9	28,1	28,4	28,6	28,6	28,5	28,6	28,8	28,7	28,8	29,0
Ústecký	27,6	28,0	28,2	28,3	28,3	28,5	28,4	28,5	28,6	28,6	28,7
Liberecký	28,5	28,8	29,0	29,2	29,1	29,3	29,4	29,4	29,5	29,6	29,7
Královéhradecký	28,5	28,8	29,1	29,3	29,5	29,6	29,8	29,8	29,8	29,9	29,9
Pardubický	28,4	28,8	29,2	29,4	29,5	29,6	29,6	29,7	29,8	29,9	30,0
Vysočina	28,4	28,8	29,0	29,2	29,5	29,5	29,7	29,7	29,9	29,9	30,0
Jihomoravský	28,7	29,1	29,3	29,5	29,6	29,8	30,0	30,1	30,1	30,2	30,3
Olomoucký	28,7	28,7	29,1	29,3	29,5	29,5	29,5	29,7	29,8	29,8	29,9
Zlínský	28,9	29,2	29,4	29,7	29,7	29,9	30,2	30,2	30,2	30,5	30,4
Moravskoslezský	28,1	28,3	28,6	28,8	28,7	29,0	29,0	29,1	29,2	29,3	29,4

Pořadí krajů podle průměrného věku matky při narození dítěte se neměnilo tak výrazně jako podle hodnot úhrnné plodnosti. Celkově nejstarší matky byly v letech 2005 až 2015 vždy v Hlavním městě Praze, Zlínském a Jihomoravském kraji (podle pořadí od nejstarších v každém roce), přičemž v kraji hlavního města byl průměrný věk matky vždy výrazně vyšší než u druhého kraje v pořadí (např. v roce 2015 pro Prahu 31,6 let a Zlínský kraj pouze 30,4 let). Nejmladší matky byly v Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském kraji (podle pořadí od nejmladších v každém roce).

Zhruba polovina nárůstu průměrného věku matky při narození dítěte (na celorepublikové úrovni) mezi roky 2005 a 2015 byla realizována již v období 2005 až 2008. V krajském rozlišení bylo z celkového nárůstu uskutečněno mezi 45 % v Jihomoravském kraji až po 71 % v Ústeckém kraji v letech 2005 až 2008.

Graf 21 Průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí v krajích v roce 2015

Hlavní město Praha mělo nejstarší matky ve všech pořadích a ve všech letech z období 2005 až 2015. S výrazným odstupem druhého nejvyššího celkového průměrného věku matek dosáhl Zlínský kraj, který se ve všech pořadích pohyboval mezi nejstaršími, i když nebyl vždy druhý nejstarší. Naopak kraje

s nejmladšími matkami, Ústecký a Karlovarský, dosahovaly téměř ve všech pořadích a letech sledovaného období nejnižších hodnot.

5.3 Podíl dětí narozených mimo manželství

Ze srovnávaných ukazatelů byly kraje nejvíce diferencovány podle podílu dětí narozených mimo manželství. Hodnoty podílu se na celostátní úrovni zvyšovaly po celé desetileté období a narostly z 31,7 % na 47,8 %. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou v roce 2005 byl 27,9 procentních bodů a variační koeficient dosahoval 25,2 %.

Tab. 15 Podíl živě narozených dětí mimo manželství v krajích v letech 2005–2015

Kraj	Rok										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ČR	31,7	33,3	34,5	36,3	38,8	40,3	41,8	43,4	45,0	46,7	47,8
Hl. město Praha	28,0	30,0	30,8	32,6	33,7	35,3	36,6	37,4	38,7	40,6	41,2
Středočeský	29,0	29,7	31,3	33,2	34,5	36,9	38,0	40,5	42,2	44,3	45,7
Jihočeský	29,4	33,0	33,1	35,6	38,0	40,4	42,5	43,7	45,7	48,4	48,3
Plzeňský	32,4	34,0	35,1	37,3	40,9	41,7	43,8	45,9	46,4	49,1	49,4
Karlovarský	49,4	51,1	51,0	53,9	55,1	58,5	58,3	58,7	60,7	61,6	62,6
Ústecký	48,0	48,3	49,6	50,2	53,6	54,4	56,1	58,0	59,3	61,1	62,3
Liberecký	37,9	38,1	40,2	40,3	44,6	45,5	47,4	48,4	49,8	52,0	53,7
Královéhradecký	30,4	31,8	35,0	35,9	38,8	40,8	42,4	43,8	47,1	47,9	49,7
Pardubický	27,8	30,0	30,0	32,6	35,7	38,1	39,8	41,6	44,3	45,3	47,2
Vysočina	22,7	24,9	25,2	29,0	32,1	33,7	35,7	37,7	38,9	41,3	42,2
Jihomoravský	26,4	27,8	28,8	30,6	33,8	35,8	36,7	38,4	39,6	41,4	43,1
Olomoucký	31,2	33,4	34,5	36,7	39,5	39,9	43,0	45,1	45,7	47,8	48,2
Zlínský	21,5	23,5	25,8	27,9	30,5	31,9	32,8	35,6	37,4	39,1	40,6
Moravskoslezský	36,5	38,1	39,4	41,7	44,2	44,2	46,5	47,7	49,8	50,4	52,2

V čase se variabilita souboru snižovala až na variační rozpětí v hodnotě 22,0 procentních bodů a variační koeficient na úrovni 13,9 % v roce 2015. Stále se však jedná o výrazněji diferencovaný soubor krajů než podle úhrnné plodnosti a průměrného věku matky při narození dítěte.

Tab. 16 Pořadí krajů podle podílu živě narozených dětí mimo manželství v letech 2005–2015

Kraj	Rok										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hl. město Praha	5	6	5	4	3	3	3	2	2	2	2
Středočeský	6	4	6	6	5	5	5	5	5	5	5
Jihočeský	7	8	7	7	7	8	8	7	8	9	8
Plzeňský	10	10	10	10	10	10	10	10	9	10	9
Karlovarský	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Ústecký	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Liberecký	12	11	12	11	12	12	12	12	11	12	12
Královéhradecký	8	7	9	8	8	9	7	8	10	8	10
Pardubický	4	5	4	5	6	6	6	6	6	6	6
Vysočina	2	2	1	2	2	2	2	3	3	3	3
Jihomoravský	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4
Olomoucký	9	9	8	9	9	7	9	9	7	7	7
Zlínský	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Moravskoslezský	11	12	11	12	11	11	11	11	12	11	11

* Řazeno od nejnižších po nejvyšší hodnoty.

Pořadí krajů podle podílu dětí narozených mimo manželství se v poslední dekádě příliš nezměnilo. Nejvyšších hodnot dosahoval vždy Karlovarský kraj a druhých nejvyšších Ústecký kraj. Na třetím a čtvrtém

místě se střídaly kraje Liberecký a Moravskoslezský. Nejnižšího zastoupení mimomanželsky narozených dětí dosahoval téměř každý rok (s výjimkou roku 2007) Zlínský kraj. V roce 2007 to byla Vysočina, která se v letech 2005 až 2015 pohybovala vždy v první trojici krajů s nejnižším podílem dětí narozených mimo manželství. Významněji se změnilo pořadí Hlavního města Prahy, které mělo v roce 2005 pátý nejnižší podíl a o deset let později již druhý nejnižší. Výrazně podprůměrných hodnot dosahoval v celém období i Jihomoravský kraj.

6. Mezinárodní srovnání

6.1 Úhrnná plodnost

Mezinárodní srovnání ukazatelů plodnosti je zaměřeno na evropské země a pokrývá období let 2005 až 2014 (pro rok 2015 nebyla data v době vydání této publikace dostupná). V Evropské unii (EU-28) se úroveň úhrnné plodnosti zvýšila z 1,51 dítěte v roce 2005 na hodnoty 1,61–1,62 v letech 2008 až 2010, poté následoval pokles na 1,55 v roce 2013 a mírný růst na 1,58 dítěte v roce 2014.

Jedny z nejnižších hodnot úhrnné plodnosti byly na začátku i na konci sledovaného období zaznamenány ve státech makroregionu jižní Evropy. Například úhrnná plodnost v roce 2014 dosahovala úrovně 1,23 dítěte v Portugalsku (vůbec nejnižší hodnota ze zemí EU-28), 1,30 v Řecku, 1,32 ve Španělsku a 1,37 v Itálii. Státy východní Evropy dosahovaly okolo roku 2005 podobné úrovně úhrnné plodnosti jako státy jižní Evropy, ale během dalších deseti let se zde intenzita plodnosti mírně zvýšila. Například v Polsku z 1,24 dětí na jednu ženu v roce 2005 na 1,32 dětí o deset let později, na Slovensku z 1,27 dětí na 1,37 ve stejném období a v Rumunsku z 1,40 dětí na 1,52. Analogicky se Česká republika posunula z výrazně podprůměrných hodnot v roce 2005 (1,29 dítěte) na mírně podprůměrné v roce 2015 (1,53 dítěte).

Tab. 17 Úhrnná plodnost v evropských zemích v letech 2005–2014

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	1,51	1,54	1,56	1,61	1,61	1,62	1,59	1,59	1,55	1,58
Azerbajdžán	.	1,97	1,97	1,90	1,82	1,92	.	2,00	1,98	1,97
Belgie	1,76	1,80	1,82	1,85	1,84	1,86	1,81	1,79	1,75	1,74
Bělorusko	.	1,29	1,37	1,42	.	.	1,51	1,62	1,67	1,70
Bulharsko	1,37	1,44	1,49	1,56	1,66	1,57	1,51	1,50	1,48	1,53
Česko*	1,29	1,34	1,45	1,51	1,51	1,51	1,43	1,45	1,46	1,53
Dánsko	1,80	1,85	1,84	1,89	1,84	1,87	1,75	1,73	1,67	1,69
Estonsko	1,52	1,58	1,69	1,72	1,70	1,72	1,61	1,56	1,52	1,54
Finsko	1,80	1,84	1,83	1,85	1,86	1,87	1,83	1,80	1,75	1,71
Francie	1,94	2,00	1,98	2,01	2,00	2,03	2,01	2,01	1,99	2,01
Gruzie	.	1,41	1,45	1,66	1,85	1,81	.	.	.	1,97
Chorvatsko	1,50	1,47	1,48	1,55	1,58	1,55	1,48	1,51	1,46	1,46
Irsko	1,86	1,91	2,01	2,06	2,06	2,05	2,03	2,01	1,96	1,94
Island	2,05	2,08	2,09	2,15	2,23	2,20	2,02	2,04	1,93	1,93
Itálie	1,34	1,37	1,40	1,45	1,45	1,46	1,44	1,43	1,39	1,37
Kypr	1,48	1,52	1,44	1,48	1,47	1,44	1,35	1,39	1,30	1,31
Litva	1,29	1,33	1,36	1,45	1,50	1,50	1,55	1,60	1,59	1,63
Lotyšsko	1,39	1,46	1,54	1,58	1,46	1,36	1,33	1,44	1,52	1,65
Maďarsko	1,31	1,34	1,32	1,35	1,32	1,25	1,23	1,34	1,35	1,44
Moldavsko	.	1,22	1,25	1,27	1,31	1,30	1,27	1,28	.	.
Německo	1,34	1,33	1,37	1,38	1,36	1,39	1,39	1,41	1,41	1,47
Nizozemsko	1,71	1,72	1,72	1,77	1,79	1,79	1,76	1,72	1,68	1,71
Norsko	1,84	1,90	1,90	1,96	1,98	1,95	1,88	1,85	1,78	1,75
Polsko	1,24	1,27	1,31	1,39	1,40	1,41	1,33	1,33	1,29	1,32
Portugalsko	1,41	1,37	1,35	1,39	1,34	1,39	1,35	1,28	1,21	1,23
Rakousko	1,41	1,41	1,38	1,42	1,39	1,44	1,43	1,44	1,44	1,47
Rumunsko	1,40	1,42	1,45	1,60	1,66	1,59	1,47	1,52	1,41	1,52
Rusko	.	1,30	1,41	1,49	1,54	1,57
Řecko	1,34	1,40	1,41	1,50	1,50	1,48	1,40	1,34	1,29	1,30
Slovensko	1,27	1,25	1,27	1,34	1,44	1,43	1,45	1,34	1,34	1,37
Slovinsko	1,26	1,31	1,38	1,53	1,53	1,57	1,56	1,58	1,55	1,58
Španělsko	1,33	1,36	1,38	1,45	1,38	1,37	1,34	1,32	1,27	1,32
Švédsko	1,77	1,85	1,88	1,91	1,94	1,98	1,90	1,91	1,89	1,88
Švýcarsko	1,42	1,44	1,46	1,48	1,50	1,52	1,52	1,52	1,52	1,54
Ukrajina	.	1,30	1,33	1,45	.	1,43	1,46	1,53	.	1,46
Velká Británie	1,76	1,82	1,86	1,91	1,89	1,92	1,91	1,92	1,83	1,81

Zdroj dat: Eurostat database; * Hodnoty za ČR se liší od hodnot ČSÚ, protože Eurostat používá pro výpočet jiné stavy obyvatelstva.

Slabě podprůměrné hodnoty úhrnné plodnosti měly ve sledovaném období i státy střední Evropy – Německo, Rakousko a Švýcarsko. Oproti tomu nadprůměrné intenzity plodnosti byly pozorovány ve státech západní a severní Evropy. Vůbec nejvyšší úroveň plodnosti v poslední dekádě (2,0-2,2 dítěte) byla na Islandu (v letech 2005–2010, 2012), v Irsku (2011) a ve Francii (2013 a 2014). Výrazně nadprůměrné hodnoty úhrnné plodnosti byly v Dánsku, Finsku, Norsku a Švédsku a ze západní Evropy v Belgii, Nizozemsku a Velké Británii.

6.2 Průměrný věk matky při narození dítěte

Hodnota průměrného věku matky při narození dítěte za celou EU-28 se postupně mezi lety 2005 a 2014 zvýšila z 29,5 let na 30,4 let. Nejmladší byly každoročně matky ve státech východní Evropy, byť se zde průměrný věk zvýšil ze všech regionů nejvíce. Například v Bulharsku, kde bychom našly nejnižší hodnoty ze zemí EU-28, z 25,9 v roce 2005 na 27,3 let o devět let později. Na Slovensku došlo ve stejném období k nárůstu z 27,7 na 28,8 let, v Polsku z 28,2 na 29,1 let a ve Slovinsku (nejvyšší hodnoty průměrného věku v rámci východní Evropy) z 29,4 na 30,2 let. Podstatně se zvýšil i průměrný věk matky při narození dítěte v České republice z 28,6 na 29,9 let (oboje nižší hodnoty v evropském kontextu) mezi roky 2005 a 2014.

Tab. 18 Průměrný věk matek při narození dítěte v evropských zemích v letech 2005–2014

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	29,5	29,6	29,7	29,7	29,8	29,9	30,1	30,1	30,3	30,4
Azerbajdžán	.	26,1	26,0	26,1	26,1	25,9	.	25,8	25,8	25,6
Belgie	29,3	29,4	29,5	29,6	29,6	29,8	29,9	30,0	30,2	30,3
Bělorusko	.	26,6	26,9	27,0	.	.	27,5	27,5	27,8	28,0
Bulharsko	25,9	26,1	26,4	26,5	26,7	27,0	27,1	27,1	27,1	27,3
Česko*	28,6	28,9	29,1	29,3	29,4	29,6	29,7	29,8	29,9	29,9
Dánsko	30,2	30,3	30,4	30,4	30,5	30,6	30,7	30,7	30,8	30,9
Estonsko	28,1	28,2	28,4	28,7	28,9	29,2	29,5	29,6	29,5	29,6
Finsko	29,9	30,0	30,0	30,1	30,1	30,2	30,3	30,4	30,5	30,5
Francie	29,7	29,7	29,8	29,8	29,9	30,0	30,0	30,1	30,2	30,3
Gruzie	.	26,1	26,2	26,2	26,2	26,4	.	.	.	27,0
Chorvatsko	28,3	28,5	28,6	28,7	28,9	29,2	29,3	29,4	29,6	29,8
Irsko	31,2	31,2	31,3	31,3	31,4	31,4	31,5	31,5	31,6	31,6
Island	29,4	29,5	29,6	29,8	29,9	30,0	30,1	30,1	30,4	30,2
Itálie	30,9	31,0	31,0	31,1	31,2	31,3	31,4	31,4	31,5	31,5
Kypr	29,5	29,8	30,0	30,1	30,3	30,4	30,5	30,6	30,9	31,0
Litva	27,5	27,6	27,8	28,1	28,5	28,9	28,9	29,0	29,2	29,4
Lotyšsko	27,7	27,8	27,9	28,1	28,4	28,6	28,7	28,8	29,0	29,2
Maďarsko	28,4	28,7	28,8	28,9	29,1	29,3	29,4	29,4	29,5	29,5
Moldavsko	.	26,3	26,4	26,6	26,7	26,7	26,8	26,9	.	.
Německo	29,5	29,7	29,9	30,1	30,2	30,4	30,5	30,6	30,8	30,9
Nizozemsko	30,6	30,6	30,6	30,7	30,7	30,8	30,9	30,9	31,0	31,1
Norsko	29,8	29,8	29,9	29,9	30,0	30,1	30,3	30,3	30,5	30,6
Polsko	28,2	28,3	28,4	28,5	28,6	28,8	28,9	28,9	29,0	29,1
Portugalsko	29,3	29,4	29,4	29,6	29,7	29,8	30,1	30,2	30,4	30,7
Rakousko	29,0	29,2	29,4	29,5	29,7	29,8	30,0	30,2	30,3	30,4
Rumunsko	26,7	26,8	26,8	26,7	26,8	27,0	27,1	27,2	27,5	27,5
Rusko	.	26,6	27,0	27,2	27,4	27,7
Řecko	29,9	30,0	30,1	30,2	30,4	30,4	30,5	30,7	30,9	31,1
Slovensko	27,7	27,9	28,1	28,3	28,5	28,6	28,9	28,7	28,8	28,8
Slovinsko	29,4	29,6	29,8	29,9	30,0	30,1	30,1	30,1	30,1	30,2
Španělsko	30,9	30,9	30,8	30,8	31,0	31,2	31,4	31,6	31,7	31,8
Švédsko	30,5	30,6	30,6	30,6	30,7	30,7	30,8	30,9	30,9	31,0
Švýcarsko	30,6	30,7	30,9	31,0	31,2	31,2	31,4	31,5	31,6	31,8
Ukrajina	.	26,2	26,4	26,5	.	27,0	27,2	27,2	.	27,4
Velká Británie	29,1	29,2	29,3	29,3	29,4	29,5	29,7	29,8	30,0	30,2

Zdroj dat: Eurostat database; * Hodnoty za ČR se liší od hodnot ČSÚ, protože Eurostat používá pro výpočet jiné stavy obyvatelstva.

Ze států mimo východní Evropu měly nejmladší matky v roce 2014 na Islandu, Velké Británii a Belgii (30,2–30,3 let). Jak ve státech severní a západní Evropy, tak i v její jižní části lze nalézt státy s nejstaršími rodičkami v Evropské unii. Průměrného věku 31 let a více v roce 2014 dosahovaly následující státy seřazené od nejvyšší hodnoty – Španělsko, Švýcarsko, Irsko, Itálie, Nizozemsko, Řecko, Kypr a Švédsko.

6.3 Podíl dětí narozených mimo manželství

Zastoupení dětí narozených mimo manželství v celé Evropské unii vzrostlo z 32,9 % v roce 2005 na 40,0 % v roce 2012 (poslední dostupný rok za EU-28). Mezi státy byly patrné výrazné rozdíly, když variační rozpětí bylo po celé období nad 50 procentními body. Obecně nejnižší podíl dětí narozených mimo manželství lze nalézt ve státech jižní Evropy, zejména v Řecku (nárůst z 5,1 % na 8,2 % v poslední dekádě) a na Kypru (z 4,4 % v roce 2005 na 18,6 % v roce 2012). Itálie a Španělsko zaznamenaly výrazný nárůst podílu z 15,2 % na 28,8 %, respektive z 26,5 % na 42,5 % mezi roky 2005 a 2014.

Tab. 19 Podíl dětí narozených mimo manželství v evropských zemích v letech 2005–2014

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	32,9	34,1	35,0	36,7	37,6	38,6	39,3	40,0	.	.
Azerbajdžán	.	14,8	5,6	12,1	12,7	15,3	17,6	15,5	14,5	14,9
Belgie	39,4	40,9	43,2	44,6	45,5	45,7	50,0	52,3	.	.
Bělorusko	.	22,7	21,2	20,1	19,9	19,6	19,0	18,2	16,1	14,9
Bulharsko	49,0	50,8	50,2	51,1	53,4	54,1	56,1	57,4	59,1	58,8
Česko	31,7	33,3	34,5	36,3	38,8	40,3	41,8	43,4	45,0	46,7
Dánsko	45,7	46,4	46,1	46,2	46,8	47,3	49,0	50,6	51,5	52,5
Estonsko	58,5	58,2	57,8	59,0	59,2	59,1	59,7	58,4	.	.
Finsko	40,4	40,5	40,6	40,7	40,9	41,1	40,9	41,5	42,1	42,8
Francie	48,4	50,5	51,7	52,6	53,7	55,0	55,8	56,7	.	.
Gruzie	.	54,4	43,9	34,3	31,4	36,6	33,8	.	32,9	30,8
Chorvatsko	10,5	11,0	11,5	12,0	12,9	13,3	14,0	15,4	16,1	17,4
Irsko	31,8	32,7	33,1	33,4	33,4	33,8	33,9	35,1	.	.
Island	65,7	65,6	63,8	64,1	64,4	64,3	65,0	66,9	.	.
Itálie	15,2	16,2	17,7	18,9	19,8	21,5	23,4	24,5	26,9	28,8
Kypr	4,4	5,6	8,7	8,9	11,7	15,2	16,9	18,6	.	.
Litva	28,0	28,8	27,8	26,6	25,4	25,7	27,7	28,8	29,5	29,0
Lotyšsko	44,7	43,8	43,2	43,2	43,5	44,4	44,6	45,0	44,6	44,0
Maďarsko	35,0	35,6	37,5	39,5	40,8	40,8	42,3	44,5	45,6	47,3
Moldavsko	.	23,3	22,7	22,3	22,9	22,4	21,6	22,4	.	.
Německo	29,2	30,0	30,8	32,1	32,7	33,3	33,9	34,5	34,8	35,0
Nizozemsko	34,9	37,1	39,5	41,2	43,3	44,3	45,3	46,6	47,4	48,7
Norsko	51,8	53,0	54,5	55,0	55,1	54,8	55,0	54,9	55,2	55,5
Polsko	18,5	18,9	19,5	19,9	20,2	20,6	21,2	22,3	23,4	24,2
Portugalsko	30,7	31,6	33,6	36,2	38,1	41,3	42,8	45,6	47,6	49,3
Rakousko	36,5	37,2	38,3	38,8	39,3	40,1	40,4	41,5	.	.
Rumunsko	28,5	29,0	26,7	27,4	28,0	27,7	30,0	31,0	30,5	31,2
Rusko	.	29,2	28,0	26,9	26,1	24,9	24,6	.	23,0	22,5
Řecko	5,1	5,3	5,8	5,9	6,6	7,3	7,4	7,6	7,0	8,2
Slovensko	26,0	27,5	28,8	30,1	31,6	33,0	34,0	35,4	37,0	38,9
Slovinsko	46,7	47,2	50,8	52,8	53,6	55,7	56,8	57,6	58,0	58,3
Španělsko	26,5	28,4	30,2	33,2	34,5	35,5	37,4	39,0	40,9	42,5
Švédsko	55,4	55,5	54,8	54,7	54,4	54,2	54,3	54,5	54,4	54,6
Švýcarsko	13,7	15,4	16,2	17,1	17,9	18,6	19,3	20,2	21,1	21,7
Ukrajina	.	21,1	21,4	20,9	21,2	21,9	21,9	21,4	.	21,1
Velká Británie	42,9	43,7	44,4	45,4	46,3	46,9	47,3	47,6	.	.

Zdroj dat: Eurostat database

Státy východní Evropy jsou z pohledu tohoto ukazatele značně diferencovány. Nižších hodnot dosahovaly například Polsko (24,2 % v roce 2014) a Litva (29,0 % v roce 2014), přičemž sousední Lotyšsko dosahovalo naopak nadprůměrné hodnoty (44,0 % v posledním roce). V České republice byl evidován jeden z největších

nárůstů podílu mimomanželsky narozených dětí a to z 31,7 na 46,7 % mezi roky 2004 a 2014. Nejvyšší zastoupení dětí narozených mimo manželství nejen v rámci východní Evropy, ale v rámci celé Evropské unie, bylo v roce 2014 v Bulharsku (58,8 %) a Slovinsku (58,3 %). Za roky 2013 a 2014 ovšem nebyla dostupná data za Island, kde dosahoval tento ukazatel v roce 2012 hodnoty 66,9 %. Další výrazně nadprůměrné hodnoty bychom našli v Estonsku, Francii, Norsku, Švédsku, Dánsku a Belgii (nad 50 %).

7. Závěr

V posledních pěti letech se intenzita plodnosti v České republice zvýšila na nejvyšší hodnotu za více než dvě dekády. Díky nižšímu počtu žen v reprodukčním období byly ovšem absolutní počty živě narozených dětí na nižších hodnotách než v letech 2007 až 2010, kdy byla úhrnná plodnost nižší. Míry plodnosti vzrostly u svobodných i vdaných žen, ve všech pořadích narození a z pohledu věku zejména u třicátnic. Nárůst průměrného věku matek při narození dítěte se zpomalil, když mezi roky 2011 až 2015 stoupl pouze z 29,7 na 30,0 let. Pokračoval trend snižování počtu dětí narozených vdaným ženám, i když se stále jednalo o nadpoloviční počet. Podíl dětí narozených mimo manželství vzrostl z 31,7 % v roce 2005 na 47,8 % o deset let později. Vyšší zastoupení nemanželských dětí bylo u dětí prvního pořadí, mladších matek a u matek s nižší úrovní vzdělání. Podíl ovšem rostl ve všech sledovaných socio-demografických skupinách.

Poprvé v historii sčítání obyvatel České republiky, kde se zjišťovala plodnost, se konečná plodnost některé generace žen dostala pod hodnotu dvou dětí na jednu ženu. Z dat SLDB 2011 vyplynulo, že ženám narozeným v roce 1960 a mladším se v průměru narodily méně než právě dvě děti. Kohortní plodnost se snižovala s rostoucím nejvyšším ukončeným vzděláním ženy. Z pohledu národnosti dosahovaly ženy hlásící se k polské, moravské a slovenské národnosti vyšší úroveň kohortní plodnosti než ženy s českou národností. Rozdíly v úrovni kohortní plodnosti podle náboženské víry byly poměrně nízké, obecně dosahovaly vyšších hodnot věřící ženy, kteří se hlásily k některé církvi.

Na krajské úrovni byly rozdíly mezi kraji podle průměrného věku matek při narození dítěte nízké. V průměru nejstarší matky rodily v Hlavním městě Praze, naopak nejmladší v Ústeckém kraji. O něco významnější mezikrajské rozdíly byly zjištěny u úhrnné plodnosti. Nejvyšší intenzitu plodnosti měl v posledních pěti letech Středočeský kraj, zatímco nejnižší úroveň úhrnné plodnosti byla v posledních dvou letech v Karlovarském kraji. Nejvýraznější diference v krajích byly naměřeny u podílu dětí narozených mimo manželství, který dosahoval nejnižších hodnot ve Zlínském kraji a naopak nejvyšších v Karlovarském.

V evropském kontextu se intenzita plodnosti v České republice přiblížila průměru za Evropskou unii. Podobně jako u nás, tak i v celém makroregionu východní Evropy úroveň plodnosti vzrostla. Státy severní a západní Evropy však stále dosahovaly vyšších hodnot úhrnné plodnosti, některé z nich i okolo dvou dětí na jednu ženu (např. Francie). Časování rození dětí do vyššího věku matek se v posledních pěti letech projevuje již jen mírně nejen v České republice, ale i v rámci celé EU. Hodnota za Evropskou unii byla o 0,5 roku vyšší než u nás. Obdobně jako kraje České republiky, tak i evropské státy byly nejvíce diferencované odlišným podílem dětí narozených mimo manželství. Hodnoty v Evropské unii se lišily v rozmezí od několika procent v Řecku až po více než dvě třetiny na Islandu. Náš stát se v tomto ohledu pohyboval v mírně nadprůměrných hodnotách (průměr za Evropskou unii byl 40,0 % v roce 2012).

Další vývoj úrovně plodnosti v Česku bude zejména záviset na ekonomické situaci, nastavení rodinné a sociální politiky v souvislosti s podporou rodin s dětmi a s možnostmi harmonizace rodinných a pracovních rolí zejména v případě vzdělanějších žen (větší rozšíření zkrácených pracovních úvazků, dostupnost mateřských školek a zařízení pro ještě menší děti).